

Załącznik nr 1 do Uchwały nr 730/22/24
Zarządu Województwa Mazowieckiego
z dnia 3 września 2024

PLAN WYKONAWCZY DO STRATEGII ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2030+
INNOWACYJNE MAZOWSZE
W OBSZARZE KULTURA I DZIEDZICTWO
PROJEKT

Warszawa, 2024 r.

**Plan wykonawczy
do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze
w obszarze Kultura i dziedzictwo**

Opracowano pod kierunkiem:

dr Elżbiety Kozubek
Dyrektora Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie

Koordinacja prac:

Ewa Baranowska
Dyrektor Oddziału Terenowego w Płocku
Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie

Zespół autorski:

Oddział Terenowy w Płocku
Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie
Ewa Baranowska, Elżbieta Dominiak, Karolina Krzemińska, Marta Pankowska, Renata Ryciak,
Magdalena Żuchewicz

Współpraca:

Departament Kultury, Promocji i Turystyki
Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie

Opracowanie graficzne:

Oddział Terenowy w Płocku
Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie

Kamila Niedzielak

Spis treści

1.	Wprowadzenie	3
1.1.	Cel i zakres dokumentu	3
1.2.	Zgodność Planu z dokumentami strategicznymi, planistycznymi i programowymi.....	4
1.2.1.	Poziom Unii Europejskiej	5
1.2.2.	Poziom krajowy	7
1.2.3.	Poziom regionalny	8
2.	Część diagnostyczna	11
2.1.	Diagnoza	11
2.1.1.	Kultura	11
2.1.2.	Dziedzictwo kulturowe i dobra kultury współczesnej.....	15
2.1.3.	Turystyka	18
2.2.	Analiza SWOT	22
2.3.	Wnioski z diagnozy	23
3.	Część programowa	24
3.1.	Działania w obszarze Kultura i dziedzictwo.....	24
3.2.	Inwestycje w obszarze Kultura i dziedzictwo	25
3.2.1.	Ogólna charakterystyka projektów	25
3.2.2.	Strategiczne rezultaty wdrażania	40
3.2.3.	Efekty realizacji projektów	40
4.	System realizacji Planu Wykonawczego.....	40
4.1.	Instrumenty wdrażania Planu Wykonawczego	40
4.2.	Potencjał administracyjny	42
4.3.	Źródła finansowania	43
4.4.	Zarządzanie Planem wykonawczym	44
5.	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	46
6.	Konsultacje społeczne	46
	Spis skrótów	47
	Spis rycin.....	47
	Spis tabel	47
	Załączniki	48

1. Wprowadzenie

Podstawą opracowania dokumentu jest Decyzja Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia **15 lipca 2024 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Planu wykonawczego do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze w obszarze **Kultura i dziedzictwo****. Zgodnie z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Samorząd województwa prowadzi politykę rozwoju województwa, na którą składa się, m.in. tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie oraz promocja walorów i możliwości rozwojowych województwa.

1.1. Cel i zakres dokumentu

Plan wykonawczy do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze w obszarze **Kultura i dziedzictwo** (zwany dalej Planem lub Planem wykonawczym) jest dokumentem stanowiącym uszczegółowienie zapisów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze (zwanej dalej Strategią lub SRWM 2030+).

Dokument ma charakter komplementarny do Strategii, a jego celem jest zapewnienie spójności działań inwestycyjnych w obszarze **Kultura i dziedzictwo** z celami strategicznymi określonymi w SRWM 2030+. Dokument zawiera listę projektów instytucji kultury, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego, które będą mogły ubiegać się o dofinansowanie wskazanych projektów z różnych źródeł, w tym w ramach konkursów organizowanych w programach współfinansowanych z funduszy UE, m.in.: Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 i Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021- 2027.

Część projektowa zawiera, m.in. podstawową informację na temat zakresu przewidzianych inwestycji, określonych przez poszczególne instytucje kultury. Zaktualizowana część diagnostyczna i wnioskowa, stanowią przesłankę dla potrzeb realizacji zawartych w nim inwestycji.

Dokument ma służyć zapewnieniu efektywnego wydatkowania środków budżetowych pochodzących zarówno ze środków wojewódzkich, krajowych, jak i europejskich w ramach procesu programowania strategicznego w województwie.

1.2. Zgodność Planu z dokumentami strategicznymi, planistycznymi i programowymi

Plan wykonawczy jest zgodny z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu – poziomu regionalnego, krajowego oraz europejskiego. W pierwszej kolejności Plan będzie służyć osiągnięciu celów strategicznych określonych w SRWM 2030+ w zakresie kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki, a tym samym będzie się przyczyniać do osiągnięcia celów zawartych w strategicznych dokumentach unijnych i krajowych, jak również – regionalnych, dotyczących określonych obszarów tematycznych.

Ryc. 1. Kultura i dziedzictwo – dokumenty

Źródło: opracowanie MBPR

Dwa dokumenty stanowią kluczowe punkty odniesienia przy opracowaniu Planu wykonawczego, tj. – obok *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze* – także *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze została przyjęta uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r. Jest to najważniejszy dokument Samorządu Województwa, określający kierunki polityki rozwoju w okresie średnio- i długookresowym, jak również kluczowe wyzwania i cele rozwojowe do realizacji przez Samorząd Województwa Mazowieckiego oraz inne podmioty.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego został przyjęty uchwałą nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r. Jest to akt planowania przestrzennego określający, m.in. stan i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, w tym również w zakresie kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki.

Do głównych dokumentów wdrożeniowych dla województwa mazowieckiego, istotnych z uwagi na dostępność dla regionu w latach 2021-2027 Funduszy Europejskich w obszarze **Kultura i dziedzictwo**, należą:

- *Umowa Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027 w Polsce,*
- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027,*
- *Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027,*
- *Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027.*

Umowa Partnerstwa (UP), obowiązująca od 30 czerwca 2022 r., ma formę kontraktu między Polską a Komisją Europejską, w którym przedstawiono strategię wykorzystania Funduszy Europejskich na rzecz realizacji 5 celów polityki spójności w latach 2021-2027 wraz z uszczegółowieniem zakresu interwencji.

Program **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)**, zatwierdzony przez Komisję Europejską 6 października 2022 r., stanowi kontynuację Programów Operacyjnych Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz 2014-2020. Nowy Program zakłada, m.in. wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym.

Program **Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW)** został przyjęty przez Komisję Europejską 6 października 2022 r. Program stanowi kontynuację wsparcia dla Polski Wschodniej, zapoczątkowanego w Programach Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 oraz Polska Wschodnia 2014-2020, przy czym w perspektywie 2021-2027 – poza 5 województwami: podkarpackim, lubelskim, świętokrzyskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim – wsparciem został objęty region mazowiecki regionalny. Program ukierunkowany jest na poprawę warunków sprzyjających konkurencyjności makroregionu oraz wyższej jakości życia mieszkańców, w tym m.in. dzięki rozwojowi zrównoważonej turystyki.

Program **Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 (FEM)** został przyjęty przez Komisję Europejską 2 grudnia 2022 r. Celem Programu jest m.in. wzmocnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, jak również wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

1.2.1. Poziom Unii Europejskiej

Zapisy w dokumentach UE nie zawsze odnoszą się wprost do kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki poprzez określone w nich cele, priorytety, kierunki interwencji czy zadania. Nawiązują one w sposób ogólny do działań, jakie powinny zostać podjęte, aby stworzyć wysokiej jakości środowisko życia z wykorzystaniem i poszanowaniem zrównoważonego rozwoju w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki.

Agenda Terytorialna 2030 Przyszłość dla wszystkich obszarów

przyjęta dnia 1 grudnia 2020 r.

Cel nadrzędny: *Zielona Europa*, **priorytet:** *Zdrowe środowisko*, wyrażony w sposób następujący w jednej z konkluzji:

(56) **Dziedzictwo naturalne i kulturowe Europy:** wyjątkowe i zróżnicowane bogactwo wymagające ochrony, zarządzania i dalszego rozwoju (...), w tym m.in. poprzez działania skoncentrowane na: *podnoszeniu świadomości i wzmocnieniu pozycji społeczności lokalnych i regionalnych w celu ochrony, odbudowy, wykorzystania i ponownego wykorzystania ich środowisk (zbudowanych), krajobrazów, materialnych i niematerialnych zasobów kulturowych oraz innych unikalnych wartości.*

Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju

przyjęta dnia 25 września 2015 r.

Cel 4 *Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie, realizowany przez docenienie różnorodności kulturowej i wkładu kultury w zrównoważony rozwój (zadanie 4.7.)*

Cel 8 *Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi, realizowany przez opracowanie i wdrożenie polityki promującej zrównoważoną turystykę, która tworzy miejsca pracy oraz promuje lokalną kulturę i produkty (zadanie 8.9.)*

Cel 11 *Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu, realizowany przez wzmocnienie wysiłków na rzecz ochrony i zabezpieczenia światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (zadanie 11.4.)*

Cel 12 *Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji, realizowany przez opracowywanie i wdrażanie narzędzi monitorujących wpływ zrównoważonego rozwoju na zrównoważoną turystykę tworzącą miejsca pracy oraz promującą lokalną kulturę i produkty (zadanie 12b.)*

Nowy Europejski Program na rzecz Kultury

przyjęty dnia 22 maja 2018 r.

Cele strategiczne:

- **4.1 Wymiar społeczny** – wykorzystanie wagi kultury i różnorodności kulturowej do celów spójności społecznej i dobrostanu
- **4.2 Wymiar gospodarczy** – wspieranie kreatywności opartej na kulturze w obszarze edukacji i innowacji oraz w zakresie miejsc pracy i wzrostu gospodarczego
- **4.3 Wymiar zewnętrzny** – wzmacnianie międzynarodowych stosunków kulturalnych

Europejska Agenda dla Turystyki 2030 – Konkluzje Rady

przyjęta dnia 1 grudnia 2022 r.

Konkluzje Rady Unii Europejskiej, m.in.:

- *promowanie zrównoważonej turystyki, z uwzględnieniem wszystkich kluczowych wymiarów równowagi gospodarczej, środowiskowej, kulturowej i społecznej, w odpowiedzi m.in. na takie czynniki, jak zmiana klimatu i utrata różnorodności biologicznej, zgodnie z Agendą ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 i zobowiązaniem do wspierania turystyki, która tworzy trwałe miejsca pracy i promuje lokalną kulturę, produkty i usługi,*
- *promowanie zrównoważonego, innowacyjnego i odpornego ekosystemu turystycznego.*

Europejska Strategia na rzecz Dziedzictwa Kulturowego na XXI wiek

przyjęta dnia 22 lutego 2017 r.

Priorytetowe komponenty:

- **Komponent społeczny** – dziedzictwo kulturowe postrzegane przez pryzmat *promowania różnorodności i partycypacyjnego sprawowania rządów oraz wzmocnienia pozycji społeczności związanych z dziedzictwem,*
- **Komponent „rozwój terytorialny i gospodarczy”** – dziedzictwo powinno odgrywać *większą rolę w zrównoważonym rozwoju, w oparciu o lokalne zasoby, turystykę i zatrudnienie,*
- **Komponent „wiedza i edukacja”** – odniesienie do kwestii *edukacji, badań oraz uczenia się przez całe życie, poprzez powołanie ośrodków wiedzy o dziedzictwie oraz ośrodków szkoleniowych zajmujących się tradycyjnym rzemiosłem i zawodami, przy wykorzystaniu w tym celu odpowiednich programów nauczania, programów szkoleniowych i programów badawczych,*

realizowane przez zalecenia przypisane do wyzwań w danym komponentcie.

1.2.2. Poziom krajowy

Zapisy dokumentów poziomu krajowego odnoszą się bezpośrednio do kultury, turystyki i dziedzictwa kulturowego, obejmując te dziedziny celami szczegółowymi, kierunkami interwencji, proponowanymi działaniami czy wprost projektami strategicznymi.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020

(z perspektywą do 2030r.)

przyjęta dnia 14 lutego 2017 r.

Cel główny: *Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym, realizowany przez cele szczegółowe oraz Kapitał ludzki i społeczny (obszar wpływający na osiągnięcie celów Strategii).*

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

przyjęta dnia 17 września 2019 r.

Cel główny: *efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów*

mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym, realizowany przez cele szczegółowe oraz w układzie regiony-miasta-obszary wiejskie.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

przyjęta dnia 27 października 2020 r.

Cel główny: Wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

przyjęty dnia 28 grudnia 2023 r.

Cel główny: Zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce.

Krajowa Polityka Miejska 2030

przyjęta dnia 14 czerwca 2022r.

Cel nadrzędny: Istotą prowadzenia krajowej polityki miejskiej jest stawianie czoła wyzwaniom rozwojowym oraz budowanie warunków do wzmacniania zdolności miast i miejskich obszarów funkcjonalnych do zrównoważonego rozwoju, polepszania jakości życia mieszkańców i budowania odporności na obserwowane zmiany klimatu, w tym m.in.:

- **Wyzwanie I** Dbłość o ład przestrzenny i estetyczny
- **Wyzwanie IX** Poprawa zdolności inwestycyjnych miast

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030

przyjęta dnia 15 października 2019 r.

Cel główny: Rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego

1.2.3. Poziom regionalny

W dokumentach poziomu regionalnego zapisy odnoszą się wprost do obszaru kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki, znajdując odzwierciedlenie w celach strategicznych, kierunkach działań i działaniach oraz kierunkach zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego. 2030+ Innowacyjne Mazowsze

przyjęta dnia 24 maja 2022 r.

Cel główny: zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałą i zrównoważoną przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.

OBSZAR: KULTURA I DZIEDZICTWO

Kierunki działań i działania – Mazowsze bogate kulturowo

MAZOWSZE BOGATE KULTUROWO	
<i>Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia</i>	
Kierunki działań	Działania
20. Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego	20.1. Wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych, rewaloryzacyjnych), rewitalizacja obiektów i obszarów zabytkowych oraz kulturowych 20.2. Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych 20.3. Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego
21. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa	21.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze 21.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej 21.3. Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych 21.4. Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym 21.5. Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej 21.6. Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej 21.7. Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej 21.8. Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki
22. Upowszechnianie kultury i twórczości	22.1. Rozwój infrastruktury kultury, wydarzeń i projektów kulturalnych 22.2. Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej 22.3. Wspieranie rozwoju przemysłu kreatywnego 22.4. Wzmacnianie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja)
23. Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej	23.1. Wspieranie ośrodków miejskich i wiejskich w upowszechnianiu potencjału kultury wraz z rozwojem funkcji turystycznych 23.2. Promowanie potencjału kulturowego Warszawy

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

przyjęty dnia 19 grudnia 2018 r.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego w zakresie:

- kształtowania atrakcyjności turystycznej i okołoturystycznej,
- zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego i ochrony krajobrazów kulturowych,
- kultury.

Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim na lata 2023–2027

przyjęta dnia 19 września 2023 r.

Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim stanowi główny, kierunkowy i wieloletni instrument zarządzania rozwojem kultury przez Samorząd Województwa Mazowieckiego.

Misja strategii to – Kultura łączy każdego – rozumiana jako podejmowanie współpracy, łączenie potencjałów i wyzwalanie kreatywności różnych grup, środowisk i podmiotów zainteresowanych rozwojem województwa, to naczelna idea proponowanej polityki kulturalnej.

Wszelkie działania Samorządu Województwa Mazowieckiego w obszarze kultury realizowane są w oparciu o programy strategiczne w ramach trzech celów strategicznych:

- **Cel strategiczny A.** *Aktywne podmioty kultury*
- **Cel strategiczny B.** *Kultura blisko odbiorcy*
- **Cel strategiczny C.** *Kultura buduje region.*

Program opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2022-2025

przyjęty dnia 21 grudnia 2021 r.

Misją w zakresie opieki nad zabytkami dla Samorządu Województwa Mazowieckiego jest: *Podniesienie skuteczności opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.*

W Programie opisano zarys problematyki dziedzictwa w województwie i stan opieki nad nim. Ponadto zdefiniowano również kluczowe problemy związane z opieką nad zabytkami i wyznaczono obszary koncentracji działań czyli obszary strategiczne Programu:

- **Obszar strategiczny A:** *Edukacja kształtująca świadomość i postawy*
- **Obszar strategiczny B:** *Optymalizacja systemu dostępu właścicieli zabytków do środków*
- **Obszar strategiczny C:** *Skuteczne narzędzia działania*

W obszarach strategicznych zawarto cele strategiczne i przedsięwzięcia stanowiące propozycje rozwiązań zdiagnozowanych problemów. Zaproponowane w Programie przedsięwzięcia mają na celu eliminację negatywnych zjawisk oraz budowanie i promowanie pozytywnych działań służących zrównoważonej opiece nad dziedzictwem województwa.

Strategia rozwoju turystyki w województwie mazowieckim na lata 2023–2027

przyjęta dnia 19 września 2023 r.

Misją rozwoju turystyki w województwie mazowieckim jest *zapewnienie wysokiej jakości oferty turystycznej poprzez trwałe i zrównoważone przestrzennie wsparcie rozwoju funkcji turystycznej województwa, służące wzrostowi jego znaczenia na turystycznej mapie Polski i Europy, przy poszanowaniu zasobów środowiska naturalnego.*

Cele strategiczne

Wyzwania, stojące przed mazowiecką turystyką, zostały pogrupowane w ramach czterech celów strategicznych:

- **Cel A.** *Wyraziste i uporządkowane wewnętrznie produkty turystyczne*
- **Cel B.** *Zintegrowany marketing turystyczny*
- **Cel C.** *Wzmocnienie zaplecza rozwoju turystyki*
- **Cel D.** *Synergia działań turystyki z innymi sektorami.*

Realizacja tych celów ma stanowić odpowiedź Samorządu Województwa Mazowieckiego na zdiagnozowane w dokumencie problemy w obszarze turystyki.

2. Część diagnostyczna

2.1. Diagnoza

O potencjale województwa mazowieckiego w obszarze **Kultura i dziedzictwo** stanowią zróżnicowane zasoby poszczególnych podregionów z wyróżniającą się, również w skali kraju, stolicą. Każdy z podregionów posiada określony zasób zarówno instytucji kultury, jak i obiektów zabytkowych, które są jednym z czynników rozwojowych dla turystyki, obok potencjału przyrodniczego, infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej. Systematyczny wzrost potencjału, o którym traktuje przedmiotowy dokument, to jeden z nieodzownych czynników rozwoju cywilizacyjnego i intelektualnego województwa. Wspieranie rozwoju nowoczesnej infrastruktury kultury, jak również czynnika ludzkiego to ważne elementy budowania społeczeństwa wiedzy.

2.1.1. Kultura

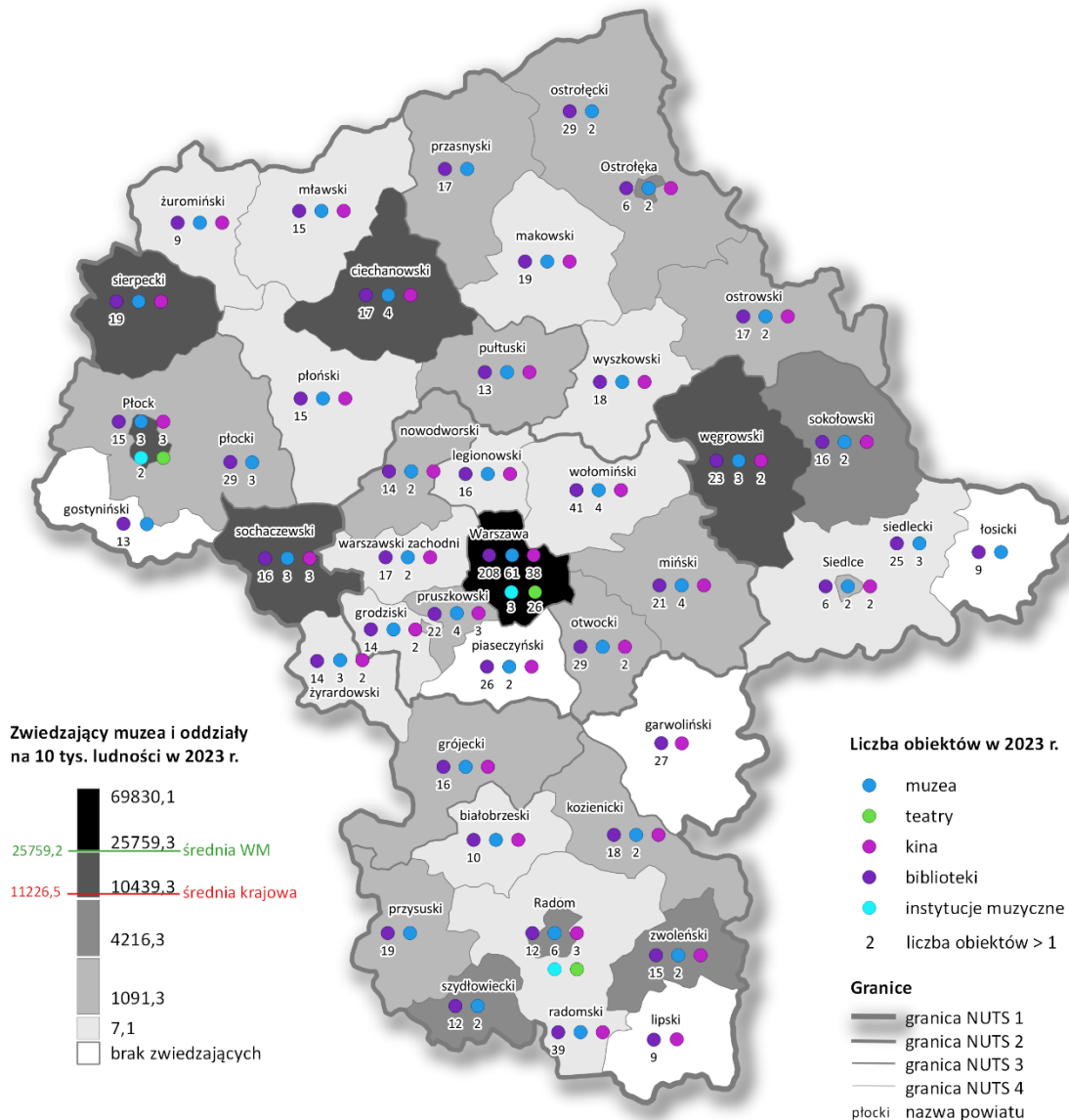
Potencjał kulturalny województwa mazowieckiego umiejscawia je na pozycji lidera w kraju pod względem liczby teatrów (28), muzeów (140), kin (83) i placówek bibliotecznych (1024) oraz na drugim miejscu (po województwie małopolskim) w odniesieniu do liczby instytucji muzycznych (6) oraz galerii i salonów sztuki (51). Pod względem liczby centrów, domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic (309)¹, Mazowsze znajduje się na piątej pozycji w skali kraju.

W rozmieszczeniu przestrzennym instytucji kultury widoczne jest zróżnicowanie między regionami, przy czym zdecydowana większość znajduje się w regionie warszawskim stołecznym, głównie w stolicy (26 z 28 teatrów, 61 placówek muzealnych, 43 galerie i salony sztuki oraz 38 kin). Stołeczność i funkcje metropolitalne determinują rozwój instytucji kultury, do których należą m.in. Filharmonia Narodowa, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Teatr Wielki – Opera Narodowa,

¹ BDL GUS, stan na 2023 r.

Centrum Nauki Kopernik oraz koncentrację wydarzeń kulturalnych o charakterze krajowym i międzynarodowym.

W regionie mazowieckim regionalnym ważną rolę odgrywają ośrodki subregionalne, w tym głównie Płock i Radom, a także ośrodki związane ze słynnymi postaciami (np. Czarnolas, Żelazowa Wola), wydarzeniami historycznymi i miejscami pamięci (np. Treblinka). Ważną rolę w upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego oraz organizacji wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych zajmują skanseny: Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu, Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim² oraz Skansen Budownictwa Puszczańskiego w Granicy.

Ryc. 2. Instytucje kultury w województwie mazowieckim w 2023 r. według powiatów

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL GUS

Województwo charakteryzuje się zróżnicowaną, w ujęciu przestrzennym, dostępnością instytucji kultury. Z ponad 14 mln zwiedzających muzea i oddziały w województwie (1. miejsce w kraju),

² Oddział Muzeum Mazowieckiego w Płocku

więcej niż 13 mln odnotowały placówki regionu warszawskiego stołecznego, w tym blisko 92% – placówki w Warszawie. Najwyższy wskaźnik zwiedzających muzea i oddziały na 10 tys. ludności odnotowano w Warszawie oraz powiatach sierpeckim, ciechanowskim, węgrowskim i sochaczewskim (Ryc. 2). Poniżej przeciętnej przedstawia się dostępność teatrów i instytucji muzycznych, gdzie na 1 miejsce na widowni przypada 367 osób, przy średniej dla kraju 269. Relatywnie dobra sytuacja dotyczy kin, w których na 1 miejsce w województwie przypadają 103 osoby, zaś w kraju – 126. Wskaźniki te wykazują znaczne dysproporcje w układzie regionów NUTS 2, gdzie lepszą dostępnością odznacza się region warszawski stołeczny, w którym wskaźnik miejsc w teatrach i instytucjach muzycznych kształtuje się na poziomie 179 osób, a w mazowieckim regionalnym – 996 osób³, w przypadku kin – odpowiednio 78 i 191 osób⁴. Pomimo tego, że placówki biblioteczne są najliczniejszą grupą mazowieckich instytucji kultury (1. miejsce w kraju), to ich dostępność, wyrażona liczbą ludności na placówkę (ok. 5,4 tys. osób), jest jedną z najniższych w Polsce (ok. 4,5 tys.)⁵. Najmniej korzystna jest dostępność centrów, domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic, gdzie na jeden tego typu obiekt przypada w województwie prawie 18 tys. osób (ostatnie miejsce w Polsce przy średniej wynoszącej 9,5 tys.), przy czym w regionie warszawskim stołecznym jest to ponad 23 tys., a w mazowieckim regionalnym – ponad 13 tys. osób⁶. Ostatnie dwa z ww. rodzajów instytucji kultury, tj.: placówki biblioteczne oraz centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice odgrywają szczególną rolę w małych ośrodkach miejskich i wiejskich, przyczyniając się do rozwoju kapitału społecznego i budowania więzi w społecznościach lokalnych, jednak często w małych ośrodkach osadniczych brak jest jakichkolwiek placówek tego typu.

Samorząd Województwa Mazowieckiego jest organizatorem (lub współorganizatorem) dla 30 instytucji kultury (Ryc. 3.) i założycielem spółki Instytucja Filmowa Max-Film S.A. w Warszawie, w strukturze której znajduje się 6 kin, w tym 4 na terenie województwa mazowieckiego (w Warszawie – 2, po 1 – w Płocku i Siedlcach).

Potencjały instytucjonalny i społeczny województwa stanowią o rozwoju przemysłu kreatywnego, plasując województwo mazowieckie na czele pod względem liczebności klasy kreatywnej, przy czym również w tym przypadku widoczne są dysproporcje między regionami. W 2023 r. funkcjonowało 142,4 tys.⁷ podmiotów kreatywnych, a ich udział w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych wynosił ok. 14,1%, przy średniej krajowej 9,5%. Największy odsetek stanowiły podmioty zaliczone do sekcji M – *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* – 80,8% (w Polsce 83,5%). W regionie warszawskim stołecznym wskaźnik ten wyniósł 16,3%, stanowiąc 89,5% wszystkich tego typu podmiotów w województwie (Warszawa odpowiednio: 18,0% i 70,0%), a w mazowieckim regionalnym – odpowiednio 6,6% i 10,5%. Jednocześnie w przedsiębiorstwach zaliczanych do przemysłu kreatywnego, w 2022 r. pracowało 15,7%⁸ ogółu pracujących w województwie (średnia dla kraju 9,8%), z czego 92,5% – w regionie warszawskim stołecznym.

Dysproporcje w dostępie do oferty kulturalnej, wyrażone w ujęciu przestrzennym oraz w zakresie rozwiązań innowacyjnych (w tym cyfrowych) i technologicznych (m.in. proekologicznych),

³ Na podstawie wskaźnika: Ludność na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych, BDL GUS, stan na 2023 r.

⁴ Na podstawie wskaźnika: Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych, BDL GUS, stan na 2023 r.

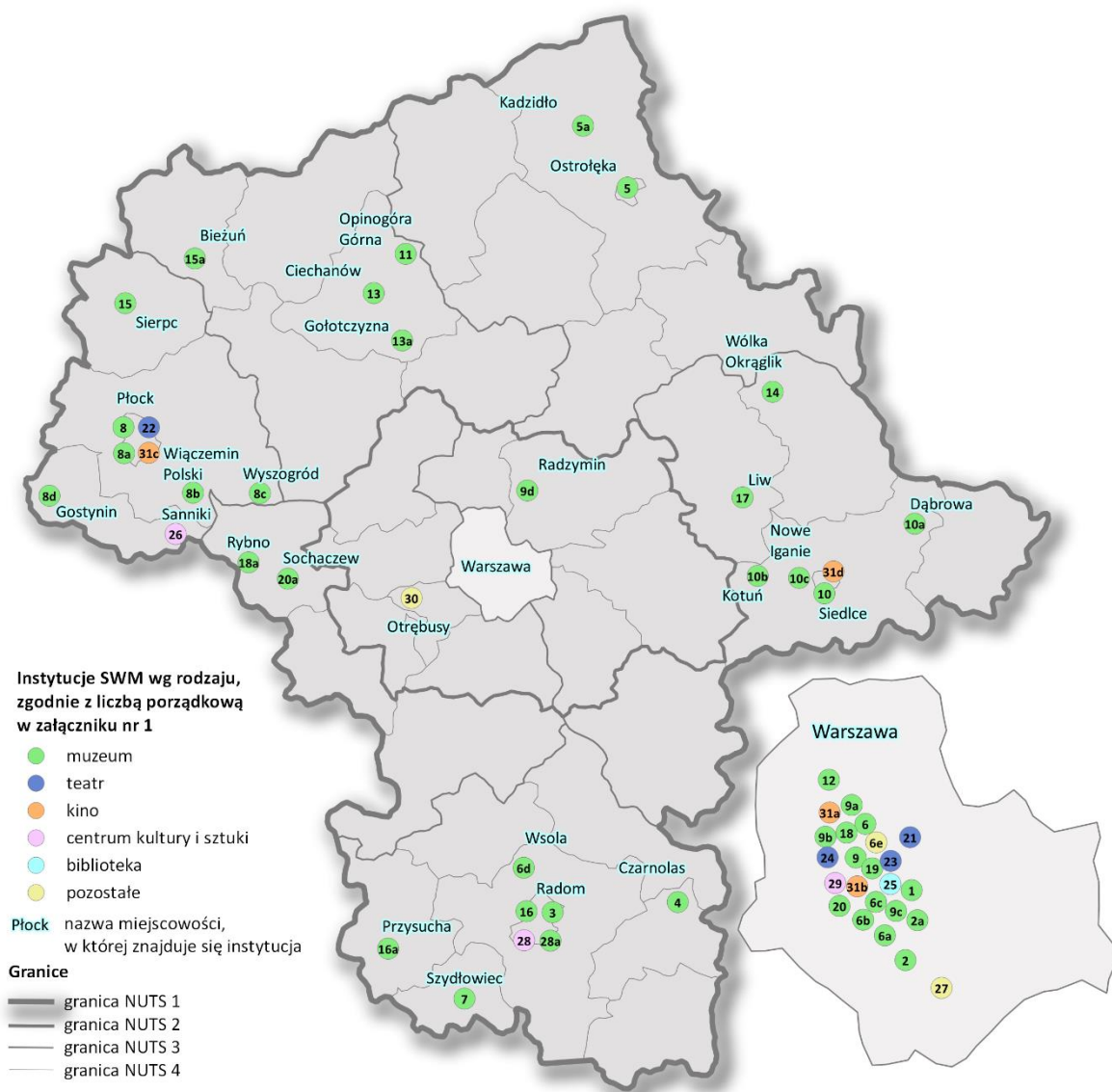
⁵ Na podstawie wskaźnika: Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej), BDL GUS, stan na 2023 r.

⁶ Na podstawie wskaźnika: Liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlicę), BDL GUS, stan na 2023 r.

⁷ Sekcje i działy PKD 2007 przyporządkowane do przemysłów kreatywnych i sektora kultury w raporcie *Rola gospodarki kreatywnej w Polsce*, sporządzonego przez Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, 2020.

⁸ Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD – według siedziby pracy głównej, brak danych dla działów w ramach poszczególnych sekcji, nie uwzględniono danych dotyczących pracujących w sekcji C, która zawiera dużą liczbę działów (od 10 do 33), natomiast dla przemysłu kreatywnego zaliczono tylko dział 18.

to jedno z wyzwań wskazanych w dokumentach strategicznych województwa. Jednocześnie, sukcesywnie zwiększająca się liczba osób zwiedzających muzea na terenie całego województwa, wskazuje na rosnące zainteresowanie takim sposobem spędzania wolnego czasu. Pomimo działań, w tym wielu inwestycji zrealizowanych w ostatnich latach, mających na celu dostosowanie i unowocześnienie infrastruktury kultury, jej rozwój w dalszym ciągu wymaga nakładów inwestycyjnych. Dotyczy to zarówno budowy nowych obiektów, przebudowy, modernizacji, adaptacji istniejących obiektów i przestrzeni (w tym zabytkowych), w celu poprawy dostępności i dostosowania ich do funkcjonujących standardów architektonicznych i cyfrowych. Tworzenie nowych i nowoczesnych instytucji, w szczególności na obszarach deficytowych, pozwoli na zmniejszenie dysproporcji w dostępie do kultury, szczególnie osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. Istotną kwestię stanowi również rozwój niebiesko-zielonej infrastruktury oraz eliminacja barier architektonicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Ryc. 3. Instytucje kultury podległe Samorządowi Województwa Mazowieckiego w 2023 r. według lokalizacji
Źródło: opracowanie MBPR

W dobie transformacji cyfrowej oraz w kontekście doświadczeń w zakresie sytuacji kryzysowych (pandemia i wojna w Ukrainie) coraz większego znaczenia nabiera wirtualna dostępność

instytucji kultury (m.in. nowoczesne kanały dostępu i komunikacji, tzw. e-kultura). Kwestia ta pozostaje istotna nie tylko w aspekcie udostępniania zdigitalizowanych zasobów, promowania instytucji i przedstawiania oferty kulturalnej, ale również jako narzędzie wspierające włączenie społeczne.

Kultura jako wartość autoteliczna ma coraz większe znaczenie w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa. Wspieranie twórczości, edukacji kulturalnej i artystycznej, podnoszenie kompetencji kadr kultury oraz budowanie relacji między podmiotami i tworzenie zintegrowanej oferty kulturalnej również należy do istotnych wyzwań w tym obszarze. Sprostanie temu wyzwaniu przyczyni się do wykorzystania potencjału instytucjonalnego i społecznego województwa na rzecz rozwoju przemysłu kreatywnego.

2.1.2. Dziedzictwo kulturowe i dobra kultury współczesnej

Dziedzictwo kulturowe województwa mazowieckiego stanowi **zróżnicowany pod względem rodzaju i rozmieszczenia przestrzennego zasób kultury materialnej i niematerialnej**, na który składają się zarówno obiekty i obszary zabytkowe, jak i niebędące zabytkami o dużej wartości historycznej, kulturowej i krajobrazowej. Na taki stan rzeczy składają się, m.in. czynniki historyczne i uwarunkowania polityczne, wynikające z podziałów administracyjnych, których efektem są obecne granice województwa mazowieckiego. Ponadto istotną rolę dla promocji i rozwoju województwa ma fakt stołeczności Warszawy, która dysponuje dużymi potencjałami: kulturowym, innowacyjnym i gospodarczym.

Potencjał kulturowy województwa tworzą: **Historyczne Centrum Warszawy** – jedyny obszar w województwie objęty międzynarodową formą ochrony zabytków, jaką jest Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO, **10 pomników historii** (5 w każdym z regionów NUTS 2):

- Czerwińsk nad Wisłą - dawne opactwo Kanoników Regularnych,
- Płock - Wzgórze Tumskie,
- Pułtusk - kolegiata pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Marii Panny,
- Radom - zespół klasztorny Bernardynów,
- Sulejówek - Milusin - zespół domu Marszałka Józefa Piłsudskiego,
- Warszawa - gmach dawnego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego,
- Warszawa - historyczny zespół miasta z Traktem Królewskim i Wilanowem,
- Warszawa - Zespół Stacji Filtrów Williama Lindleya,
- Warszawa - zespół zabytkowych cmentarzy wyznaniowych na Powązkach,
- Żyrardów - XIX-wieczna Osada Fabryczna

oraz

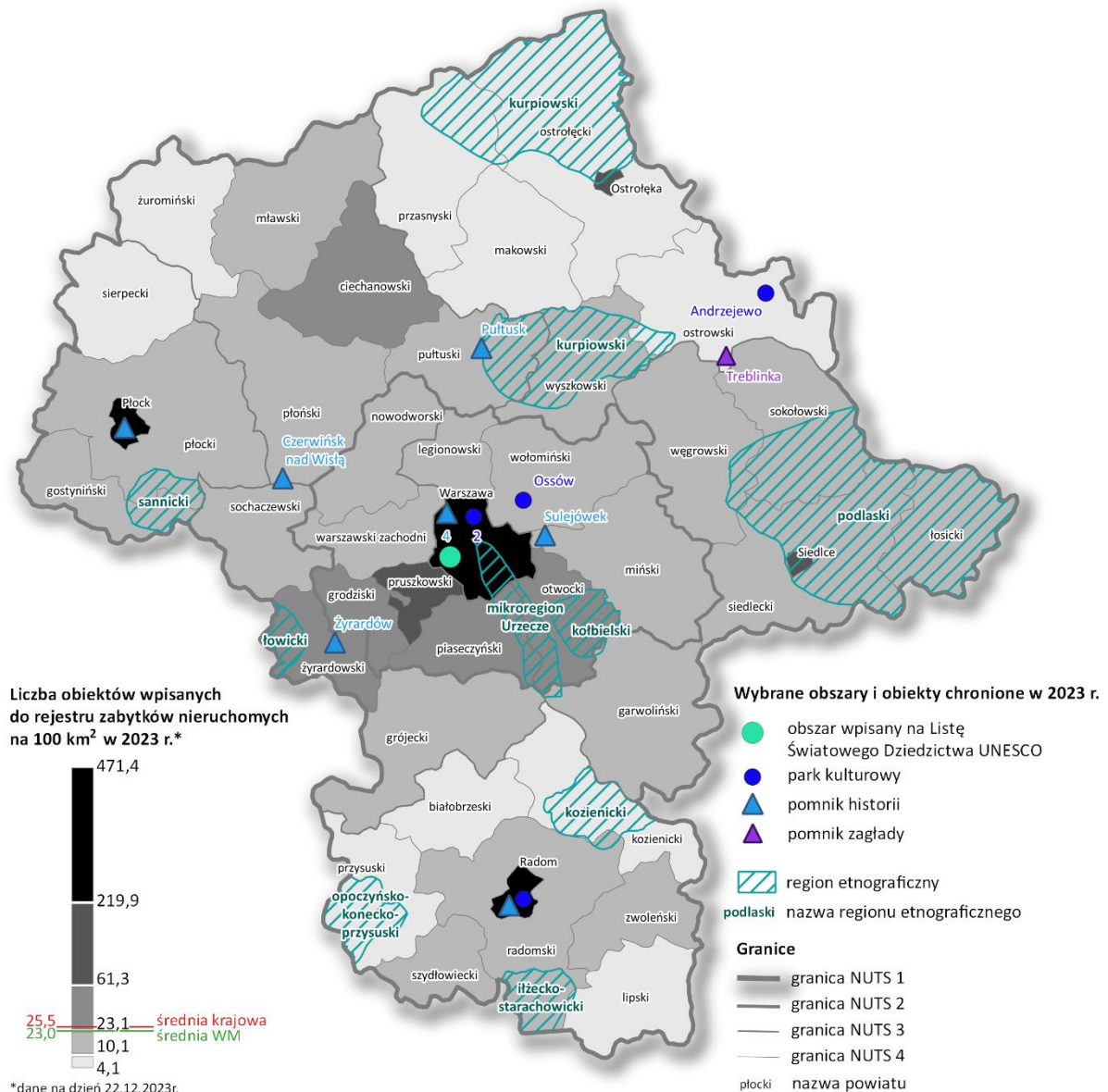
5 parków kulturowych (w tym 3 w regionie warszawskim stołecznym), tj.:

- Historyczne Centrum Warszawy,
- Park Kulturowy Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Andrzejewie,
- Park Kulturowy Stary Radom,
- Park Kulturowy „Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 roku”,
- Wilanowski Park Kulturowy.

Województwo wyróżnia się na tle kraju **ze względu na liczbę zabytków nieruchomych, zajmując drugie miejsce**, po województwie dolnośląskim, przy dziewiątej lokacie pod względem liczby obiektów na 100 km² (Ryc. 4). W 2023 r. w rejestrze zabytków nieruchomych wpisanych było 8171⁹

⁹ Na podstawie danych z Serwisu Otwartych Danych, <https://dane.gov.pl/pl> [dostęp: 22.12.2023 r.].

obiektów, przy czym w podziale na kategorie stanowiły one odpowiednio: cmentarze (418), dwory i pałace (774), obiekty gospodarcze (308), inne (689), komunikacyjne (65), mała architektura (69), obiekty mieszkalne (2446), obronne (164), przemysłowe (437), sakralne (1030), urbanistyka (138), użyteczność publiczna (660) oraz zieleń (973). Największą ich liczbę stanowiły łącznie obiekty mieszkalne, sakralne, zieleń, dwory i pałace oraz sklasyfikowane jako inne, stanowiąc 72,4% zasobu. Rozmieszczenie zabytków nieruchomych cechuje duże zróżnicowanie przestrzenne - ponad 52% wszystkich obiektów znajduje się w regionie mazowieckim regionalnym. W ujęciu NUTS 4 największą liczbą zabytków nieruchomych wyróżnia się m.st. Warszawa skupiając 1/3 zasobu (2438), a w następnej kolejności powiaty: piaseczyński (341), żyrardowski (287), ciechanowski (271), grójecki (261), m. Radom (246) oraz powiat płoński (225). Natomiast najmniejszą liczbą charakteryzują się powiaty: makowski (59), zwoleński (58), przysuski (57) i m. Ostrołęka (36).

Ryc. 4. Wybrane zasoby dziedzictwa kulturowego w województwie mazowieckim w 2023 r.

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie danych z Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz opracowań i stron internetowych z zakresu dziedzictwa kulturowego

Liczba zabytków ruchomych (22701)¹⁰ wpisanych do rejestru w 2023 r. **plasowała województwo na piątym miejscu** w skali kraju, przy czym największy odsetek stanowiło wyposażenie świątyń (63,7%). W odniesieniu do **zabytków archeologicznych**¹¹ mazowieckie **znajdowało się na ósmej pozycji** w kraju z liczbą 409, przy czym 66,7% obiektów zlokalizowanych było w regionie mazowieckim regionalnym. Największą liczbę stanowiły zabytki o funkcji osady i obozowiska (191).

Do obiektów i obszarów o wyjątkowej wartości historycznej i kulturowej, składających się na bogactwo dziedzictwa kulturowego województwa, należą: muzea związane m.in. ze znanymi postaciami, jak np. Żelazowa Wola (Fryderyk Chopin), Sulejówek (Józef Piłsudski), Czarnolas (Jan Kochanowski); skanseny (np. Sierpc, Radom, Granica, Wiądzemin Polski); miejsca wydarzeń historycznych (np. Maciejowice, Raszyn, Ossów); obiekty fortyfikacyjne, militarne i obronne (np. Twierdza Modlin i Twierdza Warszawa); obiekty przemysłowe (np. Żyrardów i Radom); miasta-ogrody (np. Milanówek i Podkowa Leśna), 131 miast historycznych czy 41 ośrodków budowania tożsamości kulturowej. Obszarami o wysokiej wartości ze względu na pamięć historyczną są miejsca martyrologii, m.in. Pomnik Zagłady „Muzeum Treblinka. Niemiecki nazistowski obóz zagłady i obóz pracy (1941-1944)” oraz miejsca pamięci (np. Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry, Muzeum Więzienia Pawiak, Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej).

Spuściznę kulturową województwa cechuje różnorodność, wynikająca głównie z wielokulturowych tradycji historycznych, a jej odzwierciedlenie stanowią, m.in. **krajobrazy kulturowe**:

- krajobraz osadnictwa drobnoszlacheckiego z drewnianą zabudową zagrodową, charakterystyczny dla północnej i wschodniej części regionu mazowieckiego regionalnego,
- krajobraz osadnictwa puszczańskiego związany z Puszczą Kampinoską (powiaty: nowodworski, sochaczewski, warszawski zachodni),
- krajobraz osadnictwa olenderskiego związany z terenami zalewowymi doliny Wisły

oraz charakteryzujące się odmienną tradycją **regiony etnograficzne**, tj. iłżecko-starachowicki, kołbielski, kozienicki, kurpiowski, łowicki, opoczyńsko-konecko-przysuski, podlaski, sannicki oraz mikroregion Urzecze.

Narzędziem ochrony niematerialnego zasobu dziedzictwa kulturowego, stanowiącego o tożsamości kulturowej obszaru, poczuciu przynależności i potrzebie zachowania przekazu międzypokoleniowego jest **Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego** - 13 wpisów¹² z województwa mazowieckiego oraz **Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego**, zawierający 2 wpisy¹³.

Poza obiektami zabytkowymi, w województwie mazowieckim znajdują się **dobra kultury współczesnej**, wśród których do końca 2023 r. zidentyfikowano 176¹⁴ obszarów i obiektów, z czego 73% w regionie warszawskim stołecznym. Najliczniejszą grupę stanowiły obiekty małej architektury (64), pomniki i tablice pamiątkowe (50) oraz budynki, ich wnętrza i detale (26). Największą ilością dóbr kultury współczesnej odznaczały się gminy Konstancin-Jeziorna i Izabelin oraz miasto Warszawa, Sokołów Podlaski, Sierpc i Piastów.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Umiejętność wyplatania kosza „kablęcoka” w Lucimii na Radomszczyźnie, Wycinankarstwo kurpiowskie z Puszczy Zielonej, Tradycyjne święcenie pokarmów w Dąbrowie Chotomowskiej, Wypiek bysków i nowych latek Kurpiów Puszczy Zielonej, Hafciarstwo z nadwiślańskiego Urzecza, Bursztyniarstwo kurpiowskie z Puszczy Zielonej, Hafciarstwo kurpiowskie z Puszczy Białej, Hafciarstwo kurpiowskie z Puszczy Zielonej, Barabanienie wielkanocne w Iłży, Tkactwo dwuosnowowe powiatu węgrowskiego, Warszawska Pielgrzymka Pieszą na Jasną Górę, Tradycja wykonywania palm wielkanocnych Kurpiów Puszczy Zielonej, Oklejanka kurpiowska z Puszczy Białej.

¹³ Misterium Męki Pańskiej na rynku Miejskim w Górze Kalwarii, Organizacja konkursu „Palma Kurpiowska” w Łysych.

¹⁴ W oparciu o studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz gminne ewidencje zabytków.

Dokumenty strategiczne, planistyczne i programowe województwa potwierdzają potrzebę wspierania działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, wskazując główne kwestie problemowe. Zagrożenie dla przestrzeni kulturowej województwa nadal stanowi zły stan zachowania zabytków nieruchomych, co wynika przede wszystkim z niewystarczających nakładów finansowych, niskiej świadomości społecznej, niedostatecznego zabezpieczenia czy braku prac konserwatorskich lub ich nieprawidłowego przeprowadzania. Najbardziej zagrożonymi zabytkami w województwie są obiekty sklasyfikowane jako mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe oraz pałace i dwory, natomiast szczególnie narażonymi obiektami ze względu na budulec są zabytki drewniane, charakterystyczne dla terenów wiejskich. Znaczący wpływ ma również duże rozproszenie przestrzenne zabytków oraz procesy urbanizacyjne, zachodzące z największą intensywnością w miastach, w szczególności w Warszawie.

W celu zachowania jak najlepszego stanu zabytków oraz zahamowania procesów degradacji należy podejmować działania, takie jak: konserwacja, renowacja, restauracja, rewitalizacja, modernizacja oraz adaptacja obiektów zabytkowych, m.in. na cele kulturalne, turystyczne i społeczne, przy jednoczesnym zachowaniu wartości obiektu zabytkowego. Istotna jest również rewitalizacja przestrzeni, w tym zabytkowej mająca na celu poprawienie warunków życia lokalnej społeczności zamieszkującej zdegradowany obszar. Wszelkie działania powinny być realizowane z uwzględnieniem rozwiązań energooszczędnych i poprawiających dostępność obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami. Mając jednocześnie na uwadze potrzebę dostosowania, zwłaszcza obszarów miejskich, do zmian klimatycznych należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie i rozwój niebiesko-zielonej infrastruktury.

Dążąc do podniesienia atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego, należy mieć na względzie rozwój usług wykorzystujących nowoczesne technologie, m.in. digitalizację zasobów czy udostępnianie oferty najcenniejszych zabytków województwa w formie on-line. Jednym z wyróżniających się w województwie rodzajów zabytków są obiekty stanowiące placówki o charakterze muzealnym, które – oprócz funkcji ochronnych – pełnią również funkcje edukacyjne.

Na potencjał kulturowy województwa wpływ miało w głównej mierze podłoże historyczne, które przyczyniło się do wykształcenia obszarów o zróżnicowanych tradycjach i przejawach tożsamości kulturowej. W celu zachowania i kultywowania tradycji i zwyczajów na tych obszarach ważne jest podejmowanie działań edukacyjnych, m.in. promowanie wśród lokalnych społeczności zainteresowania dziedzictwem kulturowym oraz propagowanie wiedzy w tym zakresie (np. poprzez konkursy, wydarzenia kulturalne). Niezbędna jest promocja zarówno małych ojczyzn, jak i województwa jako całości, z wykorzystaniem potencjałów i wyróżników poszczególnych podregionów. Budowa wspólnoty regionalnej, wzajemne poznawanie swoich odmienności, w celu kształtowania wspólnej tożsamości – to ważny obszar do zagospodarowania. Wykorzystanie interaktywnych technologii na rzecz poznawania i udostępniania tego, co tradycyjne, „ginące” i nieznanne, najmłodszym pokoleniom, a jednocześnie w dobie starzejącego się społeczeństwa może stanowić ważną płaszczyznę informacyjno-edukacyjną.

2.1.3. Turystyka

Województwo posiada w kraju niewielki udział turystycznych obiektów noclegowych - 541 (5,6% wielkości krajowej w 2023 r.) oraz miejsc noclegowych - ok. 67 tys. (7,7% wielkości krajowej), a rozmieszczenie zasobów turystycznej bazy noclegowej jest nierównomierne. Zdecydowana większość zasobów znajduje się w regionie warszawskim stołecznym (58% obiektów noclegowych i 77% miejsc noclegowych), w tym głównie w Warszawie (odpowiednio 32% i 59%). Biorąc pod uwagę

standard świadczonych usług noclegowych, największy udział obiektów stanowiły hotele (48%), wśród których przeważały obiekty trzy- i czterogwiazdkowe. Największy odsetek hoteli skupiała Warszawa (40%), gdzie zlokalizowanych jest 15 z 16 hoteli o najwyższym standardzie (1 w powiecie szydłowieckim). Poza stolicą największą liczbą hoteli dysponowały: m. Radom, powiaty pruszkowski i legionowski oraz m. Płock. Uzupełnieniem bazy obiektów noclegowych są kwatery agroturystyczne w liczbie 37 (6,8% turystycznych obiektów noclegowych województwa), spośród których 68% znajdowało się w regionie mazowieckim regionalnym. Niewystarczająca jest jednocześnie ilość obiektów turystycznych o niższych standardach, stanowiących o ich większej dostępności dla turystów.

Długość szlaków turystycznych w 2023 r. wynosiła ponad 8,4 tys. km¹⁵ (2. pozycja w kraju po województwie małopolskim), z czego 62% znajdowało się w regionie warszawskim stołecznym. 55% spośród nich to szlaki piesze, a 35% – szlaki rowerowe (w regionie warszawskim stołecznym odpowiednio 64% i 35%). Widoczne są dysproporcje pod względem zagęszczenia szlaków turystycznych między regionami. Województwo z wartością 23,6 km/100 km² plasowało się poniżej średniej krajowej (23,4 km/100 km²), przy czym w regionie warszawskim stołecznym wartość wskaźnika wynosiła 85,8 km/100 km² (1. miejsce w kraju), a w mazowieckim regionalnym – 10,7 km/100 km² (druga pozycja od końca - przed województwem łódzkim i warmińsko-mazurskim).

Walory przyrodnicze i kulturowe oraz infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna (Ryc. 5) determinują rozwój różnych form turystyki, z których najbardziej charakterystyczne dla województwa mazowieckiego są **turystyka kulturowa oraz biznesowa**.

Turystyka kulturowa opiera się na walorach historyczno-kulturowych, obiektach zabytkowych oraz instytucjach kultury (w tym muzeach), miejscach pamięci i martyrologii, a także miejscach kultu religijnego, powiązanych z turystyką religijno-pielgrzymkową. Na potencjał turystyczny składają się także kolejki wąskotorowe¹⁶, produkty turystyczne (w tym sieciowe¹⁷), szlaki tematyczne oraz tradycyjne produkty kulinarne (166 w 2023 r.) wpisane na listę prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, które stanowią o możliwości rozwoju turystyki kulinarnej i promowania żywności o charakterze tradycyjnym, przede wszystkim w społecznościach lokalnych.

Turystyka biznesowa oparta jest o zasoby infrastruktury konferencyjno-kongresowej, na którą w 2023 r. składały się 352 obiekty konferencyjne¹⁸ (50% w Warszawie) oraz potencjał biznesowy i naukowo-badawczy, głównie Warszawy, której stołeczność, dostępność komunikacyjna oraz funkcje metropolitalne sprzyjają rozwojowi tej formy turystyki.

Ze względu na potencjał kulturowy, rozwijającą się bazę noclegową i powiązania komunikacyjne lub też położenie geograficzne, istotne znaczenie mają również ośrodki subregionalne (Płock, Radom, Siedlce, Ostrołęka, Ciechanów i Żyrardów) oraz ponadlokalne (np. Sierpc, Pułtusk, Nowy Dwór Mazowiecki, Mława, Szydłowiec, Węgrów).

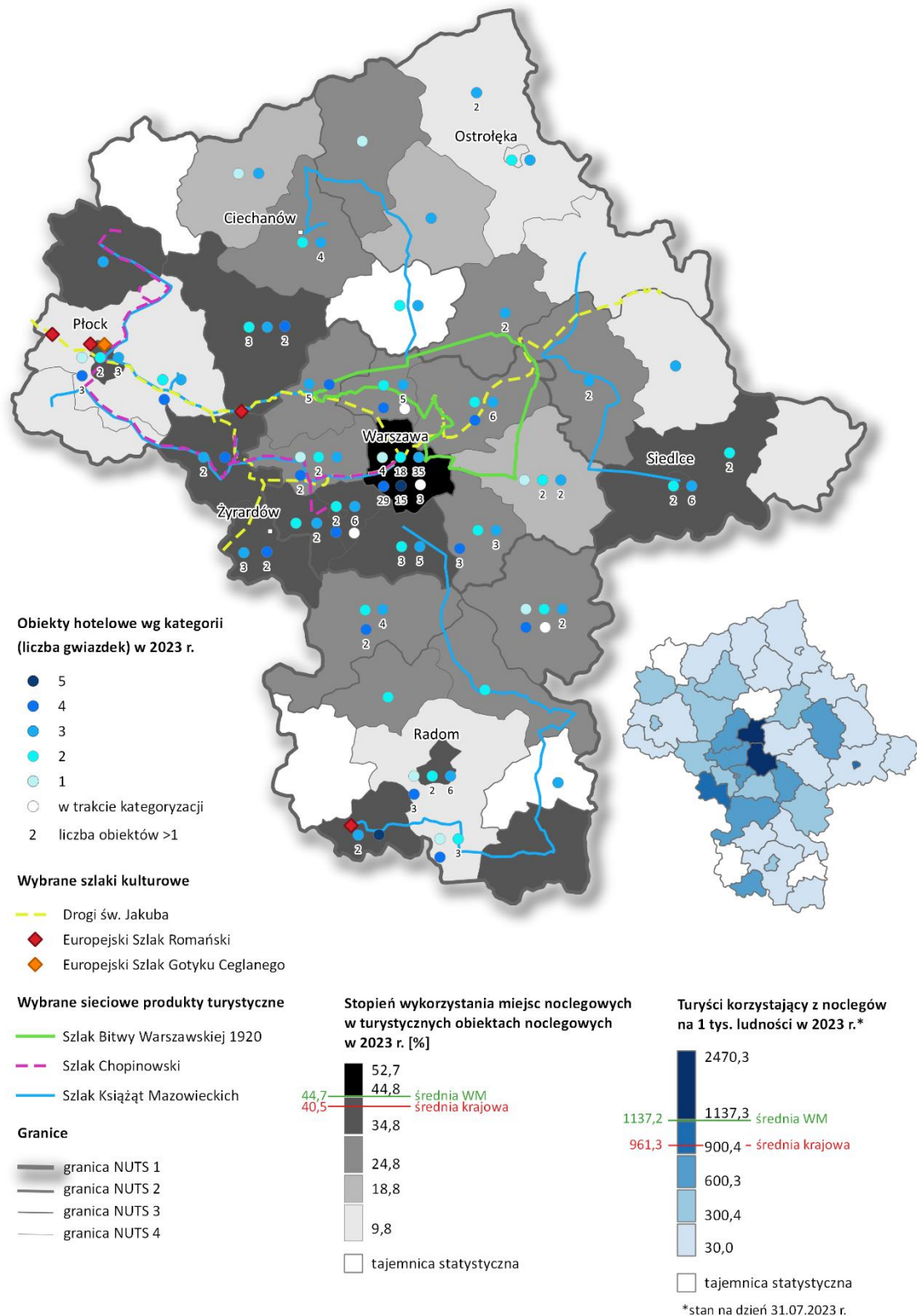
Istniejący potencjał przyrodniczy w postaci Puszczy Kampinoskiej, parków krajobrazowych (Bolimowski, Brudzeński, Chojnowski, Gostynińsko-Włocławski, Górznieńsko-Lidzbarski, Koziński, Mazowiecki, Nadbużański, Podlaski Przełom Bugu), dyferencjalnej sieci hydrograficznej w postaci rzek i zbiorników wodnych (m.in. Pojezierza Gostynińskiego) sprzyja rozwojowi **turystyki wypoczynkowej** (w tym agroturystyki), a występujące szlaki turystyczne – uprawianiu **turystyki aktywnej**.

¹⁵ Analizy statystyczne GUS – Turystyka w 2022 r.

¹⁶ Sochaczewska Kolej Wąskotorowa, Piaseczyńsko-Grójecka Kolej Wąskotorowa, Starachowicka Kolej Wąskotorowa.

¹⁷ Industrialne Mazowsze, Wielki Gościńiec Litewski, Szlak Chopinowski, Szlak Bitwy Warszawskiej 1920 r., Szlak Książąt Mazowieckich, Mazowsze na Filmowo, Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej, Szlak kulinarny Mazowiecka Micha Szlachecka.

¹⁸ Dane za Confero.pl, styczeń 2024 r.

Ryc. 5. Potencjał turystyczny województwa według powiatów – wybrane elementy

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL GUS oraz opracowań i stron internetowych z zakresu turystyki

Zasoby wód mineralnych i termalnych oraz mikroklimat lasów sosnowych, jak również potencjał infrastrukturalny w postaci co najmniej 75 obiektów hotelowych (36 w Warszawie), świadczących

usługi spa i wellness¹⁹, oraz jedyne w województwie statutowego uzdrowiska w Konstancinie-Jeziornie stanowią bazę dla rozwoju **turystyki prozdrowotnej, zdrowotnej i uzdrowiskowej**. Świadomość zdrowotna oraz starzenie się społeczeństwa są przesłanką dla rozwoju i rozszerzenia oferty zdrowotnej, w tym odnowy biologicznej, na obszarach posiadających predyspozycje dla tej formy turystyki.

Województwo charakteryzuje się wysokim udziałem w krajowym ruchu turystycznym. W 2023 r. z noclegów w województwie skorzystało 6,3 mln turystów (17% wielkości krajowej, 1. miejsce w kraju), w tym 1,6 mln – zagranicznych (23% wielkości krajowej, 2. miejsce po woj. małopolskim), przy czym odpowiednio 87% i 94% skupiał region warszawski stołeczny, co wskazuje na znaczne zróżnicowanie między regionami. Warszawa odpowiada za 73% ruchu turystycznego województwa, w tym 87% w odniesieniu do turystów zagranicznych. Pod względem liczby turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców województwo mazowieckie plasuje się powyżej średniej krajowej (5. pozycja wśród województw), przy czym wartość ta jest ponad 4,5-krotnie wyższa w regionie warszawskim stołecznym niż mazowieckim regionalnym. W podziale na NUTS 4, najwyższą wartość odnotowano w Warszawie oraz powiatach: legionowskim, m. Siedlce i żyrardowskim (Ryc. 5).

Wyzwaniem w województwie pozostaje nierównomierne rozmieszczenie bazy noclegowej, jej niewystarczająca pojemność w stosunku do liczby turystów, dysproporcje między regionami w zakresie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej oraz potrzeba jej dostosowania dla osób ze szczególnymi potrzebami. Ponadto niedostateczne oznakowanie szlaków turystycznych, a także utrudniony dojazd do atrakcji turystycznych, to nadal główne kwestie do rozwiązania, podnoszone w wojewódzkich dokumentach strategicznych.

Pandemia i wojna na terytorium Ukrainy, ograniczając dostęp do usług turystycznych, ukazały ponadto niską odporność tej dziedziny gospodarki na sytuacje kryzysowe, co związane jest z potrzebą rozwoju nowoczesnych technologii, m.in. poprzez wprowadzenie innowacji i cyfryzacji w ramach przemysłu turystycznego i jego produktów.

Dla rozwoju silnej marki turystycznej województwa duże znaczenie ma współdziałanie samorządów, w tym na poziomie ponadregionalnym oraz podmiotów i organizacji pozarządowych działających w obszarze turystyki, m.in. w zakresie tworzenia produktów turystycznych (w tym sieciowych) oraz szlaków turystycznych (w tym tematycznych), bazujących na potencjale przyrodniczym i kulturowym województwa oraz ich odpowiednia promocja. Jednocześnie ważną rolę odgrywają, prowadzone przez samorząd województwa i samorzady gminne, różnego rodzaju przedsięwzięcia promujące potencjały poszczególnych podregionów i ich miast.

Do głównych wyzwań dla rozwoju województwa mazowieckiego w obszarze **Kultura i dziedzictwo** wskazanych w SRWM 2030+. Innowacyjne Mazowsze zaliczono potrzebę wzrostu:

- atrakcyjności turystycznej i kulturalnej województwa,
- znaczenia turystyki w gospodarce województwa,
- ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego,
- jakości infrastruktury turystycznej.

¹⁹ Na podstawie stron internetowych, w tym portali o charakterze informacyjno-rezerwacyjnym.

2.2. Analiza SWOT

Tabela 1. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Występowanie obszarów o wysokiej atrakcyjności przyrodniczej i kulturowej, związanej z pozostałościami dawnych puszczy i dolinami rzek, zasobami wód termalnych oraz bogatym dziedzictwem kulturowym i potencjałem instytucji kultury, • duży ruch turystyczny w skali kraju, zwłaszcza w stolicy będącej ośrodkiem turystyki biznesowej i kulturowej o randze międzynarodowej, • największy w kraju potencjał przemysłu kreatywnego (zwłaszcza w Warszawie) oparty na zasobach instytucjonalnych i kapitale społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nierównomierny dostęp do infrastruktury kulturalnej i turystycznej (głównie między regionami NUTS 2), zwłaszcza dla osób ze szczególnymi potrzebami, • niewystarczająca promocja oferty turystycznej i kulturalnej, • postępująca degradacja obiektów zabytkowych (w szczególności drewnianych), • niewystarczający poziom edukacji i świadomości społeczeństwa w zakresie kultury i dziedzictwa kulturowego, • niedostateczna digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego, • niewystarczająca dostępność komunikacyjna utrudniająca dostęp do atrakcji turystycznych (w tym oferty kulturalnej), w szczególności na terenach oddalonych od większych miast.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój nowoczesnych technologii i cyfryzacji, • wykorzystywanie potencjału kulturowego i przyrodniczego na cele zrównoważonej turystyki, • wykorzystanie obiektów o wysokiej wartości historycznej, kulturowej i krajobrazowej, w tym zabytkowych, na cele kulturalne i turystyczne, • tworzenie i rozwój produktów turystycznych (w tym sieciowych) i szlaków turystycznych (w tym tematycznych) oraz ich odpowiednie oznakowanie, • zintegrowanie oferty turystycznej Warszawy i pozostałej części województwa, • wzmocnienie wykorzystania marki <i>Mazowsze Serce Polski</i> jako narzędzia promocji produktów turystycznych, • pozyskiwanie i umiejętne wykorzystywanie środków z funduszy UE na rzecz rozwoju kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki, • rozwój aktywności instytucji, organizacji i stowarzyszeń działających na rzecz kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki, • wzrastająca rola kultury i dziedzictwa kulturowego jako czynnika determinującego rozwój społeczny, zwłaszcza osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, 	<ul style="list-style-type: none"> • Gwałtowne zmiany klimatu i związane z nimi katastrofy naturalne, • pogarszający się stan środowiska przyrodniczego, m.in. w wyniku procesów urbanizacyjnych, • niekorzystne trendy demograficzne, • pogłębiające się dysproporcje w dostępie do potencjału kulturowego i turystycznego, • niewystarczający poziom finansowania kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki, • nieuregulowany stan własnościowy obiektów i obszarów zabytkowych, • postępująca presja urbanizacyjna na cenne obszary kulturowe i przyrodnicze, • niewystarczająca współpraca podmiotów związanych z kulturą, dziedzictwem kulturowym i turystyką, w tym o zasięgu ponadregionalnym, • niedostateczna promocja kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki w kraju i za granicą, • polaryzacja rozwoju produktów turystycznych Warszawy i pozostałej części województwa, • zanikanie wartości dziedzictwa niematerialnego spowodowane brakiem przekazu międzypokoleniowego, • ograniczenie działalności kulturalnej i turystycznej w wyniku wystąpienia sytuacji

<ul style="list-style-type: none">• zintensyfikowanie ochrony dziedzictwa niematerialnego województwa,• współpraca podmiotów związanych z kulturą, dziedzictwem kulturowym i turystyką w kraju i za granicą.	<p>kryzysowych (m.in. pandemia, zagrożenia militarne i terrorystyczne),</p> <ul style="list-style-type: none">• niedobór wykwalifikowanych kadr dla rozwoju sektora kultury i turystyki.
---	--

Źródło: opracowanie MBPR

2.3. Wnioski z diagnozy

- Generatorem rozwoju turystyczno-kulturowego województwa jest przede wszystkim region warszawski stołeczny, a zwłaszcza stolica. Ważną rolę w tym obszarze odgrywają również ośrodki subregionalne oraz miasta dysponujące istotnym potencjałem. Rola w strukturze osadniczej i potencjał danego ośrodka to główne czynniki rozwojowe dla funkcji turystycznych i kulturalnych województwa. Niezbędne jest jednak zwiększenie wsparcia na tworzenie nowej infrastruktury i prezentację oferty, ze szczególnym uwzględnieniem mniejszych ośrodków województwa, w celu podniesienia atrakcyjności oraz promocji obszarów i obiektów dysponujących potencjałem.
- Dysproporcje w rozmieszczeniu instytucji kultury i obiektów zabytkowych (między regionami NUTS2 i podregionami NUTS3), jak również ich zróżnicowany standard techniczny, to istotny czynnik charakteryzujący potencjał kulturowy województwa. Konieczne są przedsięwzięcia mające na celu poprawę dostępności do instytucji kultury, w tym poprzez zakup nieruchomości, powstanie (budowę) nowoczesnej infrastruktury (w tym technicznej), jak również rozbudowa, przebudowa i modernizacja obiektów, odpowiadająca na potrzeby współczesnych odbiorców (m.in. poprzez tworzenie nowoczesnych kanałów komunikacyjnych) oraz zabezpieczająca standardy włączenia społecznego różnych grup, w tym ze szczególnymi potrzebami. Istotna jest także rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych i rewaloryzacyjnych), jak również adaptacja obiektów, w tym zabytkowych, do nowych funkcji (m.in. na cele kulturalne), a także zakup niezbędnego wyposażenia. Nie bez znaczenia są działania poprawiające standard promocji obiektów zabytkowych, a tym samym podnoszące atrakcyjność poszczególnych podregionów, co będzie się przyczyniać do ich rozwoju społeczno-gospodarczego.
- Bogaty potencjał kulturowy dziedzictwa niematerialnego, występujący w podregionach stanowi czynnik oraz zasób dla budowania i rozwoju więzi społecznych, w tym szczególnie w ramach społeczności lokalnych. Zwiększanie rozpoznawalności dziedzictwa niematerialnego, będącego nośnikiem wartości historycznych, dla rozwijania społecznych funkcji kultury, przy jednoczesnej ochronie różnorodności kulturowej i wykorzystaniu tego potencjału dla generowania zrównoważonej turystyki, tworzą bazę rozwoju gospodarczego podregionów. Kluczowe są zarazem działania na rzecz promocji i edukacji, w celu zachowania istniejących zasobów kulturowych, w tym również poprzez przeciwdziałanie procesom urbanizacyjnym.
- Potencjał przyrodniczy i kulturowy oraz infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna umożliwiają rozwój różnych form turystyki. Wyzwaniem pozostaje rozbudowa infrastruktury turystycznej i niewystarczającej, w stosunku do liczby turystów, bazy noclegowej (zwłaszcza obiektów o niższym standardzie). W obszarze turystyki ważne jest tworzenie oraz rozwój produktów turystycznych (w tym sieciowych), szlaków turystycznych (m.in. tematycznych) i ich odpowiednie oznakowanie, jak również rozwój produktów żywnościowych opartych na potencjale produkcyjnym gospodarstw rodzimych oraz promocja marki turystycznej

województwa w kraju i za granicą. Konieczna w tym zakresie jest synergia działań wszystkich podmiotów turystycznych i okołoturystycznych oraz współdziałanie samorządów, w tym na poziomie ponadregionalnym, w szczególności w odniesieniu do szlaków rowerowych. Stanowią one element niskoemisyjności, infrastrukturę dla spędzania czasu wolnego „na dwóch kołach”, w tym również na rzecz zdrowego stylu życia.

- Pandemia i wojna na Ukrainie oraz związane z nimi ograniczenia działalności sektora turystyki i kultury, uwidocznily potrzebę zmian organizacyjnych branży i zwiększania jej odporności na sytuacje kryzysowe. Zdalne kanały obsługi klientów stały się codziennością, dlatego ważne jest przyspieszenie technologiczne, w tym rozwój innowacyjnej infrastruktury oraz oferty wykorzystującej nowoczesne narzędzia, w tym rozwiązania cyfrowe.
- Zwiększenie i poprawa dostępności komunikacyjnej oraz architektonicznej obiektów i obszarów atrakcyjnych turystycznie, w tym zabytkowych, w szczególności dla osób ze szczególnymi potrzebami, to działania konieczne dla rozwoju turystyki. Dynamika zmian środowiskowych determinuje potrzebę zastosowania rozwiązań dostosowanych do wyzwań klimatycznych, w tym rozwój niebiesko-zielonej infrastruktury i stosowanie proekologicznych rozwiązań technologicznych spełniających normy bezpieczeństwa.

3. Część programowa

3.1. Działania w obszarze Kultura i dziedzictwo

Kierunki działań i działania zapisane w Strategii w obszarze **Kultura i dziedzictwo** (rozdział 1.2.3. niniejszego dokumentu) stanowią podstawę realizacji projektów służących rozwojowi województwa. Plan wykonawczy natomiast jest jednym z dokumentów wykonawczych, o których mowa w Strategii, a które mają służyć jej skutecznej realizacji, przyczyniając się tym samym do osiągnięcia celów Strategii, jak również – celów określonych w dokumentach na poziomie krajowym (rozdział 1.2.2.) i europejskim (rozdział 1.2.1.). Zawarte w Planie projekty²⁰ stanowią katalog przedsięwzięć przewidzianych do wsparcia ze środków europejskich i środków własnych jst, mających kluczowe znaczenie dla realizacji przyjętych kierunków rozwojowych województwa. Projekty te będą realizowane na terenie całego województwa i obejmą inwestycje polegające, m.in. na:

- *budowie, przebudowie, rozbudowie*
- *modernizacji, rewitalizacji, renowacji, adaptacji*
- *zakupie, wyposażeniu, wykonaniu dokumentacji*

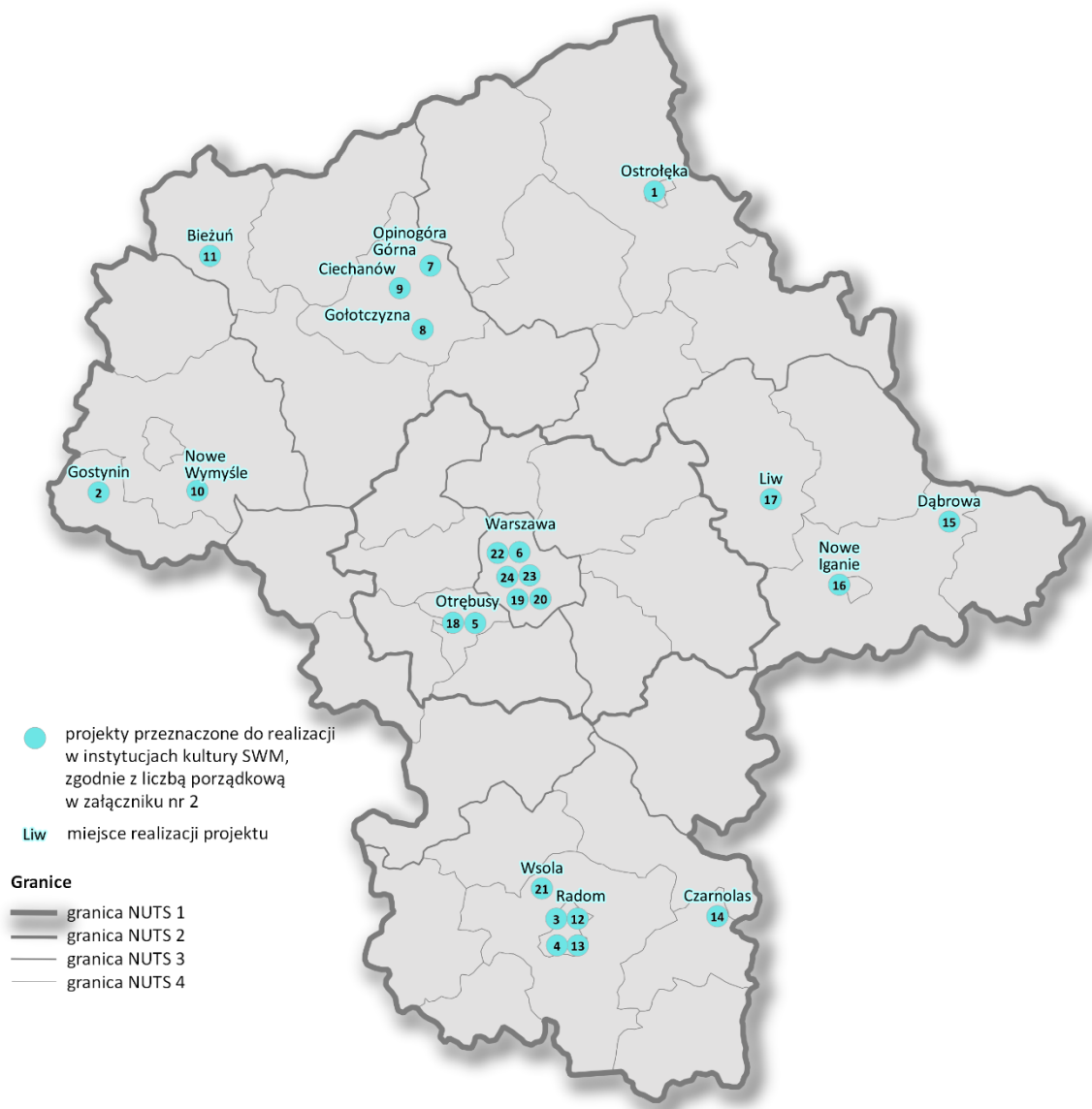
obiektów infrastruktury na potrzeby kultury i turystyki, w tym również obiektów zabytkowych. W rezultacie region zyska większą dynamikę rozwoju gospodarczego i społecznego oraz wyraźniejszą poprawę jakości życia mieszkańców. Zwiększy się tym samym wykorzystanie potencjału zasobów, którymi dysponują poszczególne podregiony.

²⁰ Projekty, zawarte w Planie wykonawczym, przewidziane są do realizacji przez instytucje kultury, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego.

3.2. Inwestycje w obszarze Kultura i dziedzictwo

Inwestycje wskazane w Planie wykonawczym służą realizacji kierunku działań określonego w SRWM 2030+. Innowacyjne Mazowsze w obszarze **Kultura i dziedzictwo** - Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia.

3.2.1. Ogólna charakterystyka projektów

Ryc. 6. Rozmieszczenie projektów na terenie województwa mazowieckiego według lokalizacji

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie wykazu projektów przekazanego przez Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie

Tabela 2. Ogólna charakterystyka projektów

Lp.	Nazwa projektu	Realizator	Szacunkowa wartość projektu	Syntetyczny opis projektu	Stopień przygotowania
1	Zapisane w przedmiotach. Repozytorium Kurpiów i Ostrołęczan jako element zwiększenia dostępności dziedzictwa regionu.	Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce	12 mln zł	Celem projektu jest stworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w kulturze i w życiu społecznym mieszkańców Ostrołęki oraz regionu Kurpiowskiej Puszczy Zielonej i Białej. Dzięki interwencji powstanie nowoczesna infrastruktura kultury, odpowiadająca na potrzeby współczesnych odbiorców, zapewniająca użytkownikom komfortowe i bezpieczne warunki korzystania z oferty edukacyjnej, sprzyjająca włączeniu społecznemu i edukacji kulturalnej, również poprzez eliminację barier w dostępie do kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami. Projekt ma na celu wzmocnienie wpływu kultury na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne w regionie kurpiowskiej Puszczy Białej i Zielonej oraz w Ostrołęce. Projekt przyczyni się do zachowania i popularyzacji dziedzictwa kulturowego regionu i miasta poprzez digitalizację a następnie udostępnienie zasobów archiwalnych osób prywatnych, stowarzyszeń i instytucji. W ramach przedsięwzięcia zostanie wykonana rozbudowa, przebudowa i nadbudowa budynku biurowego na potrzeby działalności statutowej Muzeum obejmującej w części infrastrukturę magazynową. Zostaną zrealizowane prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności edukacyjnej, upowszechnieniowej oraz przechowywania zbiorów, w tym archiwaliów oraz ich digitalizacji. W części pomieszczeń będą prowadzone działania edukacyjne z zakresu podniesienia świadomości konieczności ochrony dziedzictwa, profilaktyki konserwatorskiej prywatnych i społecznych archiwów, digitalizacji dokumentacji będącej w posiadaniu twórców i artystów ludowych, stowarzyszeń regionalnych co przyczyni się do utworzenia bazy danych obejmujących zasoby dziedzictwa regionu i miasta. Prowadzone działania edukacyjne będą miały na celu ochronę gwary jako nośnika tożsamości kulturowej regionu.	Dokumentacja projektowa została opracowana.

				<p>Cel będzie zrealizowany poprzez stworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w kulturze i w życiu społecznym. Po zrealizowaniu robót budowlanych obiekt zostanie wyposażony w sprzęt umożliwiający przechowywanie i udostępnianie obiektów kultury materialnej, archiwaliów, fotografii dotyczących regionu kurpiowskiego i miasta Ostrołęki. Zostaną stworzone optymalne warunki dla zbiorów oraz ich łatwiejsza dostępność, tj. zabezpieczenie przed kradzieżą, utrzymanie odpowiednich dla rodzajów surowców parametrów klimatycznych, zabezpieczenie przed szkodliwymi czynnikami biologicznymi i chemicznymi. Stworzenie pracowni digitalizacji, udostępnienie sal edukacyjnych oraz poprawa stanu infrastruktury magazynowej przyczyni się do zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowania do standardów europejskich w zakresie aktywizacji kulturowej różnych grup społecznych, zwiększenia dostępności cyfrowej, zwiększenia kompetencji cyfrowych seniorów, profilaktyki konserwatorskiej i przechowywania zbiorów. Powstaną magazyny surowcowe dedykowane dla: drewna, metalu, tekstyliów, ceramiki, papieru w szczególności archiwaliów. W 2025 roku Muzeum będzie obchodzić jubileusz 50-lecia działalności, realizacja inwestycji otworzy długofalowe perspektywy jego rozwoju.</p>	
2	<p>Rewaloryzacja zabudowań przy ul. Floriańskiej 23 w Gostyninie oddziału Muzeum Mazowieckiego w Płocku</p>	<p>Muzeum Mazowieckie w Płocku</p>	<p>12 mln zł</p>	<p>W wyniku realizacji inwestycji zrujnowany zabytek w centrum Gostynina odzyska swą świetność. Realizacja inwestycji, oprócz rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni Gostynina, umożliwi rozwój działalności kulturalnej Muzeum poprzez udostępnienie nowych powierzchni wystawienniczych. Wartością dodaną inwestycji będzie stworzenie przestrzeni edukacyjnej oraz konferencyjnej. Realizacja przedsięwzięcia ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia rozwoju przemysłu kultury i przemysłów kreatywnych w regionie. Zamierzeniem Muzeum jest rozszerzenie działalności statutowej i zorganizowanie Muzeum Regionalnego Ziemi Gostynińskiej oddziału Muzeum Mazowieckiego w Płocku w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wieloetnicznej społeczności współistniejącej w tej miejscowości. Przeszłość Gostynina, podobnie jak innych miejscowości północnego i zachodniego Mazowsza, świadczy o współistnieniu ze sobą ludności polskiej,</p>	<p>Dokumentacja projektowa została opracowana.</p>

				żydowskiej, niemieckiej i rosyjskiej z własnym językiem, wyznaniem, kulturą, w poszanowaniu i tolerancji dla różnic, ale też umiejętności współpracy dla rozwoju lokalnej wspólnoty. Działalność tej jednostki odnosiłaby się do ekspozycji stałych, ekspozycji czasowych oraz szeroko pojętej działalności animacyjnej, edukacyjnej, upowszechnieniowej, koncertowej itp. na rzecz mieszkańców Gostynina i okolic oraz turystów.	
3	Dostosowanie budynku przy ulicy Okulickiego 9 w Radomiu do działalności muzealnej	Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu	15 mln zł	Realizacja zadania pozwoli na włączenie do użytkowania oraz dostosowanie budynku przy ulicy Okulickiego 9 w Radomiu do działalności muzealnej oraz poszerzenie oferty kulturowej i edukacyjnej Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu. Wykonanie zadania wzbogaci walory turystyczne miasta Radomia oraz całego Województwa Mazowieckiego. Zakres zadania realizowanego przez Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu obejmuje wykonanie robót budowlano-montażowych związanych z dostosowaniem budynku przy ulicy Okulickiego 9 w Radomiu do działalności muzealnej, poprzedzonych opracowaniem dokumentacji przedprojektowej obejmującej zakresem: ekspertyzę techniczną konstrukcyjną, ekspertyzę mykologiczną oraz wykonanie niezbędnych odkrywek, opracowanie kompletnej dokumentacji projektowo-kosztorysowej w branży: architektonicznej, konstrukcyjnej, elektrycznej, sanitarnej, wentylacji i klimatyzacji oraz zagospodarowanie terenu w celu dostosowania budynku do działalności muzealnej. Ponadto w ramach zadania sfinansowane zostaną koszty prowadzenia nadzoru inwestorskiego, nadzoru autorskiego i konserwatorskiego.	Dokumentacja projektowa została opracowana.
4	Budowa nowej siedziby Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu	Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu	90 mln zł	Zadanie inwestycyjne jest II etapem przebudowy istniejącego oraz budowy nowego obiektu, tj. nowej siedziby Muzeum Wsi Radomskiej wraz z parkingiem naziemnym. Ta inwestycja ma fundamentalne znaczenie dla regionu. Nowa siedziba będzie zbudowana zgodnie z obowiązującymi standardami bezpieczeństwa i higieny pracy, zapewniając warunki zgodne z przepisami dotyczącymi wielkości pomieszczeń, oświetlenia, zaplecza socjalnego i sanitariatów. Koncentracja większości działów muzeum w jednym nowoczesnym budynku przyczyni się do usprawnienia zarządzania oraz ułatwi pracę Muzeum, poprzez zwiększenie efektywności operacyjnej. Nowa siedziba stworzy lepsze warunki dla personelu Muzeum, co przyczyni się do	Dokumentacja przedprojektowa (w tym koncepcja architektoniczna, wstępny kosztorys, niezbędne badania gruntu) została opracowana.

				podniesienia jakości świadczonych usług oraz komfortu pracy, umożliwi rozwijanie się i spełnianie swojej misji w sposób efektywny i profesjonalny, poprzez wzrost znaczenia kulturalnego i edukacyjnego dla społeczności lokalnej i regionu. W budynku znajdować się będą również sale wystawowe i koncertowe, sala konferencyjno-szkoleniowa, kawiarenka oraz sklepik z pamiątkami.	
5	Modernizacja wraz z przebudową budynku Sali Widowiskowej Państwowego Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Mazowsze” w Otrębusach	Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego	50 mln zł	W ramach zadania wykonane zostaną prace polegające na: podniesieniu i rozbudowie komina scenicznego wraz z wykonaniem adaptacji akustycznej komina scenicznego oraz sceny poprawiające warunki pracy artystycznej i kreatywnej artystów na scenie. Poprawiona zostanie akustyka Sali Widowiskowej poprzez zmianę warunków czasu pogłosu i doprowadzenie do zgodności z wymogami WHO. Wykonana zostanie modernizacja i modyfikacja oświetlenia sali widowiskowej, wymienione zostaną urządzenia na w pełni wykorzystujące technologię źródeł światła LED zapewniającą lepszą kontrolę oświetlenia oraz energooszczędność. Rozbudowany zostanie ekran LED poprzez zainstalowanie kulis scenicznych zgodnych z technologią ekranu LED będącego częścią horyzontu. Zmodernizowana zostanie widownia poprzez wymianę siedzeń na sali widowiskowej. Przebudowany zostanie kanał windy który umożliwi zjazd windy na poziom -1 z zapewnieniem możliwości transportu sprzętu technicznego. Stworzone zostaną węzły sanitarne przy scenie (dwa: po jednym na każdy bok sceny). Wymianie ulegnie elewacja na budynku sali widowiskowej, na animowaną elewację z mappingiem oraz warstwą multimedialną. Powstanie magazyn za budynkiem sali widowiskowej wraz z łącznikiem do budynku sali widowiskowej oraz system łączności wewnętrznej dla wydarzeń artystycznych intercom z podglądem akcji scenicznej.	Dokumentacja projektowa w trakcie opracowywania.
6	Rewitalizacja siedziby głównej Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie wraz z budową nowej wystawy stałej	Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie	90 mln zł	Przedmiotem zadania jest rewitalizacja siedziby głównej Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie wraz z budową nowej wystawy stałej. Prace będą polegały na remoncie konserwatorskim, przebudowie i rozbudowie Muzeum obejmującej 6 staromiejskich, zabytkowych kamienic: 4 kamienice przy Rynku Starego Miasta 18 i 20 oraz przy ul. Brzozowej 21 i 23 oraz łącznika pomiędzy kamienicami Rynek Starego Miasta 18 i ul. Brzozowa 21. Ważnym	Dokumentacja projektowa opracowana.

				<p>elementem projektu jest także:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozbudowa placówki o wielofunkcyjną salę audiowizualną - poprzez zadaszenie przestrzeni pomiędzy kamienicami Rynek Starego Miasta, Brzozowa i istniejącym łącznikiem i przebudowywanym murem granicznym), która w przyszłości ma się stać sercem odnowionego Muzeum, - stworzenie przestrzeni magazynowych poprzez przebudowę i rozbudowę istniejących piwnic zabudowę dziedzińca pod salą wielofunkcyjną. Powstałe w ten sposób przestrzenie mają zapewnić optymalne warunki do przechowywania cennych zbiorów będących w posiadaniu Muzeum; - wyposażenie obiektu w nowe instalacje mechaniczne nawiewno-wywiewną oraz klimatyzację; - utworzenie w kamienicach od ul. Brzozowej merytorycznych pracowni specjalistycznych, biblioteki z czytelnią z dostępem do poziomych zbiorów muzealnych. W ramach projektu przewidziano przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich i restauratorskich przy elementach i detalach wystroju i wyposażenia tak elewacji jak i wewnątrz. 	
7	Budowa Międzynarodowego Ośrodka Edukacji i Dziedzictwa Kulturowego w Opinogórze	Muzeum Romantyzmu w Opinogórze	45 mln zł	<p>Projekt polega na stworzeniu Międzynarodowego Ośrodka Edukacji i Dziedzictwa Kulturowego z zapleczem konferencyjno-noclegowym. Składać się będzie z sali konferencyjnej, która jednocześnie będzie mogła pełnić funkcję sali o charakterze gastronomicznym oraz bazy noclegowej (ok. 50 miejsc noclegowych). W piwnicach stworzona zostanie strefa ekspozycyjna z zachowaniem historycznych przestrzeni znajdującego się niegdyś browaru Krasieńskich, który następnie funkcjonował będzie jako szkoła. Wokół budynku znajdować się będzie strefa wypoczynku. Ośrodek usytuowany zostanie na terenie będącym własnością Muzeum. Będzie służył realizacji działalności statutowej Muzeum, polegającej na propagowaniu romantyzmu polskiego i europejskiego.</p>	Dokumentacja projektowa opracowana.

8	Budowa Centralnego Magazynu zbiorów wraz z przestrzenią zwiększającą dostęp do kultury na terenie Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie	Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie	25 mln zł	Realizacja zadania ma na celu budowę centralnego magazynu zbiorów wraz z przestrzenią wystawienniczą. W budynku o powierzchni ponad 2 tys. metrów kwadratowych oprócz nowoczesnych sal magazynowych, znajdą się również m.in pracownie: digitalizacji i fotograficzna oraz konserwatorskie. Będą tam także: sala konferencyjna i sale oświatowe do prowadzenia zajęć edukacyjnych. Obiekt będzie dwukondygnacyjny, niepodpiwniczony, zaprojektowany w kształcie litery L, kryty z dwuspadowym dachem. Zadanie obejmuje wykonanie robót budowlano-montażowych magazynu wraz z instalacjami wewnętrznymi oraz zagospodarowanie terenu, budowę instalacji zewnętrznych, drogi wewnętrznej, chodników, miejsc postojowych i zatoczki autobusowej. Ponadto zakres zadania obejmuje również nadzór inwestorski, projekt aranżacji wnętrz oraz dostawa i montaż pierwszego wyposażenia.	Roboty budowlane są w trakcie realizacji (2024-2025).
9	Rewaloryzacja budynku ekspozycyjnego Muzeum Szlachty Mazowieckiej na ulicy Warszawskiej 61 w Ciechanowie	Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie	5 mln zł	Budynek Muzeum Szlachty Mazowieckiej został wybudowany w 1924 roku jako bank mieszczańsko-rolniczy. W 1973 budynek przekształcono na Muzeum Zamku, a w 1998 r. działa pod nazwą Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie. Budynek głównie pełni funkcję wystawienniczą. W ramach inwestycji wykonane zostaną roboty budowlane nie zmieniają one funkcji i przeznaczenia budynku, wskaźniki powierzchniowo-kubaturowe również nie ulegną zmianie. Zadanie polega na dostosowaniu budynku do zwiedzania przez osoby ze szczególnymi potrzebami, zniesieniu istniejących barier oraz zwiększeniu rzeszy odbiorców oferty. Rozszerzenie propozycji produktów muzealnych dla przyszłych odbiorców kultury z kraju i ze świata, należących do wszystkich grup wiekowych, a także osób ze szczególnymi potrzebami znacząco wpłynie na poprawę jakości życia w przedmiotowym obszarze. W ramach inwestycji zostaną przeprowadzone następujące prace tj: wykonanie izolacji przeciwwilgociowej fundamentów, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, przebudowa sanitariatów, roboty wykończeniowe oraz urządzenie terenu zewnętrznego. Rewaloryzacja i dostosowanie budynku ekspozycyjnego do obecnie obowiązujących norm wystawienniczych i ekspozycyjnych pozwoli na wprowadzenie innowacyjności działań w tym zakresie.	Dokumentacja projektowa w trakcie opracowywania.

10	<p>Rewaloryzacja nieruchomości w miejscowości Nowe Wymysle – oddział Muzeum Mazowieckiego w Płocku</p>	<p>Muzeum Mazowieckie w Płocku</p>	<p>8,2 mln zł</p>	<p>Budynek został wybudowany w 1864 r. W czasie I wojny światowej budynek został zniszczony, częściowo rozebrany przez niemieckie wojska. Dzięki pomocy materialnej menonitów z USA w 1924 r. kościół odremontowano. Po II wojnie światowej pełnił różne funkcje, w latach 60-tych – Klubu Ruchu z salą kinową, na początku lat 90-tych – Magazynu Herbapolu. Po przeprowadzeniu prac konserwatorskich i remontowych dawna świątynia Mennonitów zostanie częścią skansenu. Zbór menonicki będzie elementem projektu powstania Szlaku Osadnictwa Olenderskiego, skupiającego najważniejsze i najpiękniejsze pamiątki po tym niezwykłym zjawisku w Dolinie Środkowej Wisły. Muzeum chciałoby zachować, udostępniać, ale też popularyzować kulturę olenderską i menonicką Doliny Łowosko-Dobrzykowskiej. Zwiedzający będą mogli przemierzać nowo powstający szlak na rowerach, zaopatrzeni w mapy i odpowiednie oznaczenia w systemie GPS, wyruszać będą w podróż do dawnego świata Olendrów. Działalność tej jednostki odnosiłaby się do ekspozycji stałych, ekspozycji czasowych oraz szeroko pojętej działalności animacyjnej, edukacyjnej, upowszechnieniowej, koncertowej itp. na rzecz okolicznych mieszkańców oraz turystów. W ramach inwestycji przewiduje się wykonanie prac remontowych np. wymiana tynków wewnętrznych i zewnętrznych, odtworzenie elementów architektonicznych zewnętrznych, odtworzenie stolarki okiennej i drzwiowej, odtworzenie dachu i stropu, naprawa pęknięć muru, odtworzenie tynków zewnętrznych – obecnie tynk boniowany, wykonanie nowych posadzek, wykonanie izolacji fundamentów, wykonanie wszystkich instalacji do przesyłania mediów, oraz instalacji zabezpieczenia technicznego budynku. Budynek należy ocieplić w sposób, który nie zmieni jego formy architektonicznej, należy wykonać ocieplenie ścian zewnętrznych w technologii od wewnątrz, wykonać wzmocnienie konstrukcji, wykonać nową więźbę jako konstrukcję w analogicznej formie do istniejącej, wykonać ocieplenie dachu z rurami spustowymi, należy również wykonać nowy strop, izolację poziomą metodą iniekcji grawitacyjnej, wentylację, klimatyzację oraz ogrzewanie.</p>	<p>Dokumentacja projektowa w trakcie opracowywania.</p>
----	---	------------------------------------	-------------------	---	---

11	Rewitalizacja zespołu pałacowego i założenia obronnego w Bieżuniu	Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu	180 mln zł	Podstawowym celem rewitalizacji, rozbudowanego pod koniec XVII wieku pałacu w Bieżuniu, jest przywrócenie świetności tego historycznego obiektu. Głównym założeniem projektu jest ochrona i zachowanie w oryginalnej strukturze wysokiej klasy zabytku oraz dostosowanie do współczesnej funkcji i stworzenie zespołu pałacowo-muzealnego, w którym będzie rozwijana działalność muzealna, kulturalna i naukowa. Dzięki rewitalizacji pałac Zamoyskich powróci na kulturową mapę Mazowsza. Planuje się organizację różnorodnych wydarzeń, takich jak wystawy, konferencje, spotkania artystyczne, warsztaty literackie, a także utworzenie nowoczesnej infrastruktury noclegowo-wypoczynkowej, rekreacyjnej i gastronomicznej. W zespole pałacowym przewiduje się organizację imprez plenerowych oraz wydarzeń kulturalnych zarówno dla lokalnej społeczności, jak i dla turystów. Głównym motywem tych wydarzeń będą elementy historyczne, tańce, konkursy literackie, plastyczne i recytatorskie, a także różnego rodzaju warsztaty artystyczne.	Dokumentacja projektowa w trakcie opracowania.
12	Dostosowanie zabudowanych nieruchomości gruntowych przy ulicy Rynek 16 i Rwańska 1 w Radomiu do działalności muzealnej	Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu	100 mln zł	Realizacja zadania ma na celu dostosowanie nieruchomości do funkcjonowania muzeum i wykonywania zadań statutowych. W wyniku realizacji inwestycji powstaną przestrzenie wystawiennicze wyposażone w odpowiednie systemy bezpieczeństwa dla prezentowanych eksponatów, centralny magazyn eksponatów muzealnych uwzględniający optymalne rozwiązania dotyczące przechowywania, klimatyzacji, bezpieczeństwa i dostępu do eksponatów wraz z uwzględnieniem stref dla różnych typów eksponatów, ich rozmiarów i wymagań konserwatorskich, a także pracownia konserwacji dzieł sztuki, narzędziownia, pomieszczenia administracyjne i socjalne, powierzchnie biurowe i administracyjne, zaplecze techniczne, sale warsztatowe, sale edukacyjno-dydaktyczne, sale konferencyjne, sklep muzealny oraz przestrzeń gastronomiczna. Zakres zadania obejmuje wykonanie wyprzedzających badań archeologicznych w zakresie prac ziemnych w piwnicach budynków oraz wykopaliska gruntowe na terenie nieruchomości, opracowanie kompletnej dokumentacji projektowo-kosztorsowej (w tym opracowanie koncepcji), co pozwoli na wykonanie robót budowlanych oraz rewitalizację.	Dokumentacja przedprojektowa została opracowana. W latach 2024-2025 planuje się opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorsowej.

13	Rozbudowa Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej "Elektrownia" w Radomiu	Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej ELEKTROWNIA w Radomiu	82 mln zł	Inwestycja ma na celu utworzenie kompleksu budynków połączonych z obecnym budynkiem MSCW "Elektrownia", z przeznaczeniem na: pomieszczenia techniczne, sale edukacyjne, biura, pracownię fotograficzną, a przede wszystkim dodatkową przestrzeń wystawienniczą oraz profesjonalny magazyn na dzieła sztuki. Zakres zadania obejmuje wykonanie koncepcji architektonicznej, opracowanie dokumentacji budowlano-kosztorysowej wraz z uzyskaniem pozwolenia na budowę oraz roboty budowlane niezbędne do rozbudowy kompleksu Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej "Elektrownia" w Radomiu.	Dokumentacja projektowa została opracowana, Muzeum będzie występować o pozwolenie na budowę.
14	Przebudowa i rozbudowa infrastruktury techniczno-estradowej Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie	Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie	7 mln zł	Zakres zadania obejmuje opracowanie projektu koncepcyjnego, dokumentacji projektowo-kosztorysowej, uzyskanie wszystkich niezbędnych pozwoleń oraz roboty budowlane obejmujące przebudowę i rozbudowę budynku gospodarczego (także o część socjalną dla pracowników i toalety dla zwiedzających), co uchroni go przed dalszą degradacją, poprawi warunki pracy i zwiększy komfort zwiedzających. Przebudowa i rozbudowa amfiteatru, obejmie budowę pomieszczeń biurowych, rozbudowę widowni do ok. 450 miejsc, budowę zadaszenia widowni oraz budowę nowej sali wystawowej pod widownią a także budowę toalet przy garderobach. Budowa nowego wjazdu i drogi do zaplecza techniczno-gospodarczego i amfiteatru umożliwi pracownikom, artystom, osobom obsługującym wydarzenia, pracownikom komunalnym, dojazd do budynków bez konieczności korzystania z alei głównej zabytkowego parku przeznaczonej dla zwiedzających. Budynek gospodarczy z lat 80-tych XX w. jest w bardzo złym stanie technicznym. Nie ma zaplecza sanitarnego. Amfiteatr jest narażony na stałą degradację ze względu na brak obróbek blacharskich i osłony ławek widowni. Brak zaplecza sanitarnego przy garderobach dla artystów oraz niewielka liczba miejsc na widowni bardzo ogranicza możliwość organizacji wydarzeń. Efektem realizacji projektu będzie: wzrost liczby odwiedzin, wzrost efektywności wydatkowanych środków na funkcjonowanie Muzeum, ograniczenie kosztów związanych z ciągłymi naprawami oraz wynajmem toalet dla artystów. Wygospodarowanie pomieszczeń biurowych dla 4 osób w	Dokumentacja projektowa w trakcie opracowywania.

				budynku amfiteatru znacznie poprawi sytuację lokalową Muzeum, a nowa przestrzeń wystawowa pozwoli na poszerzenie oferty dla zwiedzających.	
15	Budowa budynku oficyny dworskiej na terenie Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie, gm. Przesmyki	Muzeum Regionalne w Siedlcach	8 mln zł	W ramach zadania powstanie oficyna dworska z oranżerią – wielofunkcyjny budynek użyteczności publicznej tj. biurowo-administracyjny i wystawienniczy, z częścią socjalną, gospodarczą i magazynową. Budynek będzie stanowił dodatkowy obiekt Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie, na terenie Zespołu dworsko parkowego z połowy XIX w. Na parterze budynku będą znajdowały się dwie sale wystawiennicze, w tym jedna zlokalizowana w części oranżerii oraz biuro i toaleta przeznaczona dla osób ze szczególnymi potrzebami. Na poddaszu znajdą się kolejne mniejsze sale wystawowe (tematyczne), biblioteka – pomieszczenie biurowe dla pracowników Muzeum, archiwum. Uzupełnienie stanowić będą toaleta i pomieszczenia techniczne. W piwnicy znajdą się toalety przeznaczone dla odwiedzających oraz pomieszczenie socjalne dla pracowników. W części tej znajdą się również magazyny zbiorów muzealnych oraz pomieszczenia porządkowe i techniczne. Budynek wolnostojący złożony będzie z trzech części: głównej oficyny, nawiązującej do istniejącej oficyny dworskiej, położonej na terenie zespołu dworsko-parkowego, przykrytej dachem wielospadowym, a także łącznika i oranżerii przykrytych dachami dwuspadowymi.	Dokumentacja projektowo-kosztorysowa została opracowana. Zadanie przygotowane do realizacji - uzyskano wszystkie wymagane pozwolenia i decyzje.
16	Odbudowa zabytkowego dworu w Nowych Iganiach z przeznaczeniem na organizację Muzeum Powstania Listopadowego	Muzeum Regionalne w Siedlcach	7 mln zł	W ramach realizacji projektu planowany jest kapitalny remont zabytkowego dworu z 1828 roku w Nowych Iganiach gm. Siedlce. Obiekt został wpisany do rejestru zabytków decyzją Urzędu Wojewódzkiego, Wydziału Kultury i Sztuki, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Siedlcach z dnia 11.07.1986 roku pod numerem A-386. Projektowany obiekt będzie budynkiem użyteczności publicznej w którym zostanie utworzone Muzeum Powstania Listopadowego. Na parterze budynku znajdować się będą trzy sale wystawiennicze, gdzie będzie prezentowana ekspozycja trzech głównych tematów: historia wsi Iganie, powstanie listopadowe oraz bitwa 10 kwietnia 1831 roku. Na parterze zlokalizowany będzie również pokój gankowy, z którego dostępne będą toalety (przeznaczone dla osób ze szczególnymi potrzebami) oraz wejście do części biurowej, stanowiącej uzupełnienie funkcji muzealnej. W części wschodniej	Dokumentacja projektowo-kosztorysowa została opracowana w 2023 r. Złożono wnioski o wydanie pozwolenia MWKZ - procedury przy wydawaniu decyzji administracyjnych w toku.

				zlokalizowano wejście do budynku oraz schody prowadzące na poddasze. Na poddaszu będą pomieszczenia techniczne, magazyn eksponatów, archiwum oraz pomieszczenia porządkowe i socjalne. Budynek zostanie przystosowany dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Pomieszczenia ekspozycyjne będą dostępne bezpośrednio z poziomu terenu.	
17	Budowa obiektów: budynku edukacyjno-warsztatowego oraz budynku wystawienniczego na terenie Muzeum Zbrojownia na Zamku w Liwie	Muzeum Zbrojownia na Zamku w Liwie	12 mln zł	W ramach inwestycji nastąpi budowa budynku edukacyjno-warsztatowego wraz z kasą oraz budynku wystawienniczego. Nowe usytuowanie kasy uporządkuje kierunek ruchu turystycznego na terenie Zamku Książąt Mazowieckich w Liwie, przywracając tym samym historyczny kierunek ruchu w obiekcie. W budynku wystawienniczym zostanie zaprezentowana złożona i różnorodna historia Mazowsza Wschodniego oraz władców Zamku w Liwie, co jest zgodne ze Strategią Rozwoju Kultury w Województwie Mazowieckim, mającą na celu umocnienie tożsamości mieszkańców regionu, co jest szczególnie ważne w kontekście zbliżających się obchodów 500- lecia włączenia Mazowsza do Korony. W związku z dynamicznym rozwojem placówki, zwiększającą się z każdym rokiem liczbą zwiedzających, którzy spędzają na terytorium Zamku Książąt mazowieckich w Liwie coraz więcej czasu, zgodnie z obecnie panującymi wzorami dotyczącymi aktywnego spędzania czasu wolnego, oferta kulturalna, turystyczna i edukacyjna muzeum wymaga poszerzenia. Wiąże się to z koniecznością rozbudowy historycznego przygródka. Wzrost zainteresowania ofertą muzeum ze strony szkół, przedszkoli i innych placówek oświatowych wiąże się z potrzebą stworzenia miejsca przeznaczonego do prowadzenia lekcji muzealnych, warsztatów i konferencji. W budynku wystawienniczym zostanie zaprezentowana złożona i różnorodna historia Mazowsza Wschodniego oraz władców Zamku w Liwie. W ramach zadania zostaną sfinansowane koszty usług doradztwa w zakresie przygotowania i przeprowadzenia postępowań o udzielenie zamówień publicznych na: wykonawcę robót budowlano-montażowych, pełnienie funkcji inspektora nadzoru inwestorskiego, wykonawcę projektu aranżacji wnętrz wraz z kosztorysem, dostawę i montaż pierwszego wyposażenia oraz koszty: nadzoru inwestorskiego, nadzorów autorskich, opracowania dokumentacji projektowej przyłącza agregatu prądotwórczego, opracowania dokumentacji	Dokumentacja została opracowana. Jednostka planuje wykonanie robót budowlano-montażowych w latach 2024-2026.

				projektowo-kosztorysowej aranżacji wnętrz, dostawy i montażu pierwszego wyposażenia.	
18	Modernizacja obiektu Bursy Państwowego Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego w Otrębusach	Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego	10 mln zł	Zakres zadania obejmuje modernizację obiektu Bursy poprzez przebudowę i nadbudowę budynku, co pozwoli na uzyskanie pomieszczeń mieszkalnych o większych powierzchniach, doprowadzenie do lokali indywidualnych instalacji sanitarnych (łazienki) oraz wyodrębnienie w lokalach aneksów kuchennych. Dodatkowo, budynek zostanie wyposażony w windę oraz zostanie dostosowany dla osób z niepełnosprawnością. W ramach inwestycji przewiduje się wykonanie robót budowlano-montażowych związanych z przebudową i nadbudową budynku oraz dostawą i montażem pierwszego wyposażenia. Ponadto zostaną sfinansowane koszty usługi inżyniera kontraktu, inspektora nadzoru inwestorskiego oraz nadzoru autorskiego.	Dokumentacja została opracowana. Roboty budowlane są w trakcie realizacji (2023-2025).
19	Modernizacja budynku magazynu - dostosowanie do przepisów ppoż. oraz poprawy warunków przechowywania zbiorów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego	Biblioteka Publiczna Miasta Stołecznego Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego	35 mln zł	Inwestycja ma na celu modernizację magazynu Biblioteki w wyniku czego nastąpi dostosowanie stanu ochrony przeciwpożarowej budynku do obecnie obowiązujących przepisów oraz optymalizację warunków przechowywania księgozbioru. Zakres projektu obejmuje m.in.: doradztwo w zakresie przygotowania i przeprowadzenia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na usługi projektowo – kosztorysowe, opracowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej dotyczącej inwestycji oraz jej dwuetapową weryfikację.	Dokumentacja przedprojektowa została opracowana w 2023 r. Opracowanie dokumentacji projektowo - kosztorysowej planowane jest w latach 2024-2025.
20	Adaptacja dwóch wolnostojących budynków przy ul. Solec 24 w Warszawie na potrzeby edukacyjno-kulturalne i administracyjne Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie	Muzeum Azji i Pacyfiku im. Andrzeja Wawrzyniaka w Warszawie	8 mln zł	Realizacja inwestycji ma na celu rozwinięcia działalności Muzeum poprzez uzyskanie dodatkowych przestrzeni przystosowanych do świadczonej działalności oraz zapewnienia właściwych warunków przechowywania eksponatów i pracy dla personelu. W zaadaptowanych budynkach zaplanowano także prowadzenie zajęć edukacyjnych różnych grup wiekowych i o różnym charakterze: zajęć ruchowych, plastycznych, wykładowych i językowych. Adaptacja obiektów obejmie ich niezbędną przebudowę, odnowienie elewacji i poszycia dachu, osuszenie fundamentów, wymianę okien i instalacji. Zakres zadania obejmie również sporządzenie inwentaryzacji budynków, wykonanie wariantowej koncepcji ich przebudowy, opracowanie	Zadanie przygotowywane do zlecenia dokumentacji projektowej.

				dokumentacji projektowo-kosztorysowej, weryfikację dokumentacji, wykonanie robót budowlano-montażowych oraz sprawowanie nadzorów autorskiego, konserwatorskiego i inwestorskiego.	
21	Budowa dwóch budynków administracyjno-muzealnych na terenie parku w Muzeum Witolda Gombrowicza we Wsoli	Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie	13 mln zł	Zakres zadania obejmie budowę dwóch budynków AM 1 i AM 2 o łącznej powierzchni użytkowej ok 1262 m ² . W budynku AM 1 znajdzie się portiernia, toalety dla zwiedzających oraz część magazynowa, natomiast w budynku AM 2 sala widowiskowo-konferencyjna z zapleczem, przestrzeń ekspozycyjna, klimatyzowany magazyn zbiorów i rękopisów oraz pomieszczenia administracyjne i techniczne, a także garaże dla maszyn używanych do utrzymania parku. Ponadto w ramach projektu sfinansowane zostaną koszty usług nadzoru inwestorskiego i autorskiego, zarządzania projektem oraz opracowania i weryfikacji dokumentacji projektowej. Realizacji inwestycji przyczyni się do rozszerzenia oferty kulturalnej.	Zadanie w trakcie realizacji (2020-2025).
22	Modernizacja budynku Muzeum Więzienia Pawiak	Muzeum Niepodległości w Warszawie	2 mln zł	Budynek z 1965 r. mieszczący Muzeum Więzienia Pawiak wpisany jest do rejestru zabytków, a jego stan techniczny zgodnie z ekspertyzą konstrukcyjną określa się jako dostateczny. W tym wolnostojącym obiekcie parterowym (częściowo zagłębionym) znajdują się pomieszczenia ekspozycyjne, a także higieniczno-sanitarne, techniczne i gospodarcze. Planowane działania inwestycyjne obejmują w szczególności przebudowę pokrycia dachowego oraz budowę i przebudowę istniejących instalacji technicznych - wymianę instalacji elektrycznej, teletechnicznej, wody zimnej i ciepłej, kanalizacji sanitarnej, odwodnienia dachu, c.o. z grzejnikami oraz instalacji wentylacyjnej na nawiewno-wywiewną wyposażoną w system odzysku ciepła oraz nagrzewnicę elektryczną. Zakres zadania obejmie wykonanie robót budowlano-montażowych oraz sprawowanie nadzorów autorskiego, konserwatorskiego i inwestorskiego.	Dokumentacja projektowo-kosztorysowa została opracowana i Muzeum posiada pozwolenie na budowę i pozwolenia MWKZ.

23	Przebudowa elewacji i dachu budynku Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie	Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie	50 mln zł	W ramach inwestycji zakłada się termomodernizację zabytkowego budynku. Zadanie będzie polegało na wykonaniu robót budowlano-montażowych (modernizacja dachu, modernizacja zabytkowej elewacji wraz z iluminacją, wykonanie systemu SSWiN, osuszanie i izolacja pozioma i pionowa fundamentów, prace adaptacyjne w przestrzeni piwnicy) oraz kosztach obsługi Inwestora Zastępczego. Wykonanie ww. prac jest niezbędne w celu poprawy efektywności energetycznej obiektu, a także zapobieżeniu degradacji zabytkowej substancji budynku. Niewykonanie remontu dachu oraz izolacji fundamentów w sposób niekorzystny wpłynie na pozostałe elementy budynku, a także przechowywane w pomieszczeniach magazynów zbiory. Doprowadzić może także do zniszczenia elementów, które były modernizowane w poprzednich latach. Dzięki procesowi inwestycyjnemu Muzeum zyska dodatkowe przestrzenie z przeznaczeniem na działalność kulturalną. Muzeum dysponuje dokumentacją projektową niezbędną do realizacji ww. zakresu, a także pozwoleniami na rozpoczęcie prac budowlanych.	Dokumentacja projektowa została opracowana.
24	Rozbudowa i modernizacja teatru operowego Warszawskiej Opery Kameralnej przy Al. Solidarności 76b w Warszawie	Warszawska Opera Kameralna w Warszawie	130 mln zł	Zakres zadania obejmuje działania architektoniczno-budowlane we wnętrzu Teatru WOK w obrębie widowni i sceny, koncepcję przebudowy Teatru WOK w zakresie konstrukcji oraz koncepcję technologii widowni i sceny.	Dokumentacja przedprojektowa została opracowana.

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie wykazu projektów przekazanego przez Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie.

3.2.2. Strategiczne rezultaty wdrażania

Projekty ujęte w Planie wykonawczym wpisują się w cel strategiczny MAZOWSZE BOGATE KULTUROWO *Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia*, wskazany w obszarze **Kultura i dziedzictwo**, jak również w kierunku działań i działania SRWM 2030+ wskazane w ramach tego obszaru. Planowane do osiągnięcia rezultaty są również zgodne z kierunkami zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego wskazanymi w PZPWM oraz programami, w ramach których realizowane będą projekty.

Rezultaty realizacji projektów na poziomie regionalnym będą dotyczyły, m.in.:

- zwiększania atrakcyjności turystycznej województwa,
- rozwoju infrastruktury kulturalnej dzięki: budowie, przebudowie, modernizacji, odnowie lub adaptacji budynków i przestrzeni zewnętrznej, poprawie jej dostępności oraz zmniejszaniu dysproporcji w dostępie do kultury,
- upowszechniania kultury i twórczości,
- wzrostu znaczenia kulturalnego i edukacyjnego dla społeczności lokalnej i regionu,
- upowszechniania kultury oraz kreowania miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej,
- wzmocnienia wpływu kultury i zrównoważonej turystyki na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne.

3.2.3. Efekty realizacji projektów

Produkty realizacji projektów objętych Planem wykonawczym opisane zostaną wskaźnikami na etapie monitorowania stanu realizacji poszczególnych projektów. Monitoring realizacji projektów odbywał się będzie w cyklu rocznym i zawarty będzie w Sprawozdaniu z realizacji projektów inwestycyjnych. Zapewni to skuteczność oraz efektywność gospodarowania zasobami rzeczowymi i finansowymi województwa, w szczególności w zakresie wykorzystania środków przeznaczonych na realizację poszczególnych projektów.

4. System realizacji Planu Wykonawczego

Plan wykonawczy, stanowiący *uszczegółowienie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze* oraz będący strategicznym planem inwestycyjnym, ma na celu usprawnienie procesu przygotowania, wdrażania, monitorowania oraz rozliczania projektów realizowanych w ramach obszaru *Kultura i dziedzictwo* w perspektywie 2021-2027.

4.1. Instrumenty wdrażania Planu Wykonawczego

Podstawowymi instrumentami wdrażania Planu wykonawczego są programy Funduszy Europejskich. Projekty realizowane w ramach Planu, w obszarze *Kultura i dziedzictwo*, w perspektywie finansowej 2021-2027 będą mogły uzyskać wsparcie m.in. z programów (Tabela 3):

- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027*,
- *Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027*,
- *Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027*.

Tabela 3. Wybrane priorytety, cele, działania i zakres interwencji w programach Funduszy Europejskich w ramach obszaru Kultura i dziedzictwo

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027				
Nazwa priorytetu	Cel polityki	Nazwa działania	Cel szczegółowy	Zakres interwencji
Priorytet FENX.07 Kultura	CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	Działanie FENX.07.01 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej	Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury
Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027				
Priorytet FEPW.05 Zrównoważona turystyka	CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	Działanie FEPW.05.01 Zrównoważona turystyka	Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych
Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027				
Priorytet FEMA.05 Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia na Mazowszu	CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	Działanie FEMA.05.07 Kultura i turystyka	Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych; Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (obowiązującego od dnia 13.06.2024 r.); Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (obowiązującego od dnia 24.04.2024); Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 (Załącznik nr 1 do uchwały nr 79/2/24 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 21 maja 2024 r.).

4.2. Potencjał administracyjny

Projekty realizowane w ramach Planu wykonawczego w perspektywie 2021-2027 w przedmiotowym obszarze mogą być finansowane z programów operacyjnych wymienionych w rozdziale 4.1. Za realizację procesów inwestycyjnych, w tym zarządzanie i wdrażanie programów, odpowiadają właściwe instytucje (Tabela nr 4).

Tabela 4. Instytucje programów Funduszy Europejskich

Rodzaj Instytucji	Nazwa Instytucji
Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027	
Instytucja Zarządzająca	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej Departament Programów Infrastrukturalnych
Instytucja Pośrednicząca	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego W zakresie Priorytetu FENX.07 <i>Kultura</i>
Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027	
Instytucja Zarządzająca	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej Departament Programów Ponadregionalnych
Instytucja Pośrednicząca	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości W zakresie Priorytetu FEPW.05 <i>Zrównoważona turystyka</i>
Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027	
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Mazowieckiego
Instytucja Audytowa	Ministerstwo Finansów Departament Audytu Środków Publicznych
Podmiot otrzymujący płatności od Komisji	Ministerstwo Finansów Departament Instytucji Płatniczej
Instytucja Pośrednicząca	Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych W zakresie Priorytetu FEMA.05 <i>Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia na Mazowszu</i>

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie programów Funduszy Europejskich i Szczegółowego Opisu Priorytetów Programów: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 (Załącznik nr 1 do uchwały nr 79/2/24 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 21 maja 2024 r.), Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (obowiązującego od dnia 13.06.2024 r.), Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (obowiązującego od dnia 24.04.2024).

4.3. Źródła finansowania

Główne źródła finansowania Planu wykonawczego to:

Ryc. 7. Źródła finansowania projektów inwestycyjnych

Źródło: opracowanie MBPR

Ryc. 8. Podział środków w Programach Funduszy Europejskich

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 (Załącznik nr 1 do uchwały nr 79/2/24 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 21 maja 2024 r.), Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (obowiązującego od dnia 13.06.2024 r.), Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (obowiązującego od dnia 24.04.2024).

4.4. Zarządzanie Planem wykonawczym

Zarządzanie

Samorząd województwa jest podmiotem odpowiedzialnym za realizację Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze. W celu monitorowania realizacji Strategii, Zarządzeniem nr 238/16 z dnia 12 lipca 2016 r. Marszałek Województwa Mazowieckiego powołał *Zespół do spraw dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych Województwa Mazowieckiego*²¹.

Zespół realizuje zadania związane, m.in. z:

- aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego;
- monitorowaniem realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego;
- aktualizacją Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
- monitorowaniem realizacji Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
- przygotowaniem dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych innych niż wyżej wymienione;

²¹ Zmienionym Zarządzeniami Marszałka Województwa Mazowieckiego: nr 197/20 z dnia 16 stycznia 2020 r., nr 268/20 z dnia 21 lipca 2020 r., nr 460/21 z dnia 18 października 2021 r. oraz nr 666/23 z dnia 4 kwietnia 2023 r.

- monitorowaniem dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych innych niż wyżej wymienione.

Do zadań Zespołu należy również opiniowanie założeń i projektów ww. dokumentów oraz ich aktualizacja.

Zgodnie z decyzją Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 15 lipca 2024 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Planu wykonawczego do Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze w obszarze "Kultura i dziedzictwo" instytucją odpowiedzialną za opracowanie Planu wykonawczego jest Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie (MBPR) we współpracy z Departamentem Kultury, Promocji i Turystyki (DKPiT) oraz Departamentem Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji (DNWiI) Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie.

Za przygotowanie i przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko odpowiada MBPR w Warszawie.

W kwestiach związanych z finansowaniem projektów ze środków Unii Europejskiej oraz wymaganiami Komisji Europejskiej Departament Kultury, Promocji i Turystyki oraz Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie wspomagane będą przez Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie.

Monitorowanie

Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie Planu wykonawczego w obszarze „Kultura i dziedzictwo” na poziomie regionalnym jest Departament Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego WM w Warszawie, zgodnie z *Regulaminem wewnętrznym Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie* (Załącznik do zarządzenia nr 12/24 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 24 czerwca 2024 r.).

Aktualizacja

Plan wykonawczy ma charakter długookresowy i wyznacza działania w perspektywie roku 2030+. Przewiduje się zatem możliwość jego aktualizacji w uzasadnionych przypadkach. Decyzję w tej sprawie podejmuje Zarząd Województwa Mazowieckiego.

Aktualizacja może dotyczyć m.in.:

- listy projektów inwestycyjnych,
- opisu projektów inwestycyjnych,
- wskaźników monitorowania realizacji projektów inwestycyjnych określonych w Planie wykonawczym,
- programów i źródeł finansowania,
- dostosowania opisu do ewentualnych zmian organizacyjnych w jednostkach odpowiedzialnych za realizację Planu i inwestycji,
- korekty pomyłek pisarskich i błędów edycyjnych.

Weryfikację projektów objętych Planem wykonawczym przeprowadza Zarząd Województwa Mazowieckiego.

5. **Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko**

6. **Konsultacje społeczne**

Spis skrótów

Skrót	Pełna nazwa/znaczenie
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Główny Urząd Statystyczny
DKPiT	Departament Kultury, Promocji i Turystyki
DNWiI	Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji
EPC	Jednostka przeliczeniowa służąca do ustalania stanu zatrudnienia pracowników zatrudnionych na umowy o pracę. Jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC) oznacza jeden osobo-rok pracy pełnoetatowej.
FEM	Program <i>Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027</i>
FEnIKS	Program <i>Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027</i>
FEPW	Program <i>Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027</i>
jst	Jednostka samorządu terytorialnego
MBPR	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego
MWKZ	Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
NUTS 2	Regiony (województwa lub ich części)
NUTS 3	Podregiony (grupujące powiaty)
NUTS 4	Powiaty i miasta na prawach powiatu
PZLPiT „Mazowsze”	Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze”
PZPWM	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego
SRWM 2030+	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze
UE	Unia Europejska
WM	Województwo mazowieckie

Spis rysin

Ryc. 1. Kultura i dziedzictwo – dokumenty.....	4
Ryc. 2. Instytucje kultury w województwie mazowieckim w 2023 r. według powiatów	12
Ryc. 3. Instytucje kultury podległe Samorządowi Województwa Mazowieckiego w 2023 r. według lokalizacji	14
Ryc. 4. Wybrane zasoby dziedzictwa kulturowego w województwie mazowieckim w 2023 r.	16
Ryc. 5. Potencjał turystyczny województwa według powiatów – wybrane elementy	20
Ryc. 6. Rozmieszczenie projektów na terenie województwa mazowieckiego według lokalizacji.....	25
Ryc. 7. Źródła finansowania projektów inwestycyjnych	43
Ryc. 8. Podział środków w Programach Funduszy Europejskich	44

Spis tabel

Tabela 1. Analiza SWOT.....	22
Tabela 2. Ogólna charakterystyka projektów.....	26
Tabela 3. Wybrane priorytety, cele, działania i zakres interwencji w programach Funduszy Europejskich w ramach obszaru Kultura i dziedzictwo	41
Tabela 4. Instytucje programów Funduszy Europejskich	42

Załączniki

Załącznik 1 - Instytucje kultury z terenu województwa mazowieckiego, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego (* odziały w organizacji), wg stanu z roku 2023	49
Załącznik 2 -Wykaz projektów wraz z instytucją odpowiedzialną za ich realizację.....	51

Załącznik 1 - Instytucje kultury z terenu województwa mazowieckiego, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Mazowieckiego (* oddziały w organizacji), wg stanu z roku 2023

1. Muzeum Azji i Pacyfiku im. Andrzeja Wawrzyniaka w Warszawie
2. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie²², w tym:
 - a. Oddział MHPRL w Warszawie poświęcony Wychodźstwu Polskiemu im. Ignacego Jana Paderewskiego
3. Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu
4. Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie
5. Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce, w tym oddział:
 - a. Zagroda Kurpiowska w Kadzidle
6. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (współprowadzone z MKiDN), w tym oddziały:
 - a. Muzeum Władysława Broniewskiego w Warszawie
 - b. Muzeum Andrzeja Struga w Warszawie
 - c. Muzeum Marii Dąbrowskiej w Warszawie
 - d. Muzeum Witolda Gombrowicza we Wsoli²³
 - e. Instytut Dokumentacji i Studiów nad Literaturą Polską w Warszawie
7. Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu
8. Muzeum Mazowieckie w Płocku, w tym oddziały:
 - a. Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku (współprowadzone z Gminą Miasto Płock i Stowarzyszeniem Synagoga Płocka w Płocku)
 - b. Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim
 - c. Muzeum Wisły Środkowej i Ziemi Wyszogrodzkiej w Wyszogrodzie (współprowadzone z samorządem gminy i miasta Wyszogród)
 - d. Muzeum Ziemi Gostynińskiej* w Gostyninie
9. Muzeum Niepodległości w Warszawie, w tym oddziały/filie:
 - a. Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej w Warszawie
 - b. Muzeum Więzienia Pawiak w Warszawie
 - c. Mauzoleum Walk i Męczeństwa w Warszawie (filia Muzeum Więzienia Pawiak - oddziału Muzeum Niepodległości w Warszawie)
 - d. Muzeum Bitwy Warszawskiej 1920 r. w Radzyminie (współprowadzone z samorządem gminy Radzymin)
10. Muzeum Regionalne im. Mieczysława Aślanowicza w Siedlcach, w tym oddziały:
 - a. Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie
 - b. Muzeum Pożarnictwa w Kotuniu
 - c. Muzeum Powstania Listopadowego w Nowych Iganiach*
11. Muzeum Romantyzmu w Opinogórze
12. Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie
13. Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie, w tym oddział:
 - a. Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie

²² 2 oddziały znajdują się poza województwem mazowieckim, tj. w Piasecznie koło Gniewa (woj. pomorskie) oraz Sandomierzu (woj. świętokrzyskie)

²³ 25.06.2024 r. Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął projekt uchwały intencyjnej w sprawie zamiaru i przyczyny podziału instytucji kultury pn. "Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie", który pozytywnie zaopiniowała Sejmikowa Komisja Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Podział będzie polegał na wyłączeniu ze struktury Muzeum oddziału (Muzeum Witolda Gombrowicza we Wsoli) i utworzeniu nowej instytucji kultury pn. Muzeum Witolda Gombrowicza we Wsoli, której organizatorem będzie SWM.

14. Muzeum Treblinka. Niemiecki nazistowski obóz zagłady i obóz pracy (1941-1944) - Wólka Okrąglik (współprowadzone z MKiDN)
15. Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, w tym oddział:
 - a. Muzeum Małego Miasta w Bieżuniu
16. Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu, w tym oddział:
 - a. Muzeum im. Oskara Kolberga w Przysusze
17. Muzeum Zbrojownia na Zamku w Liwie
18. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, w tym oddział:
 - a. Ośrodek Magazynowo-Studyjny w Rybnie
19. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie
20. Stacja Muzeum w Warszawie (współprowadzone z PKP S.A), w tym oddział:
 - a. Muzeum Kolei Wąskotorowej w Sochaczewie
21. Mazowiecki Teatr Muzyczny im. Jana Kiepury w Warszawie
22. Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku
23. Teatr Polski im. Arnolda Szyfmana w Warszawie (współprowadzone z MKiDN)
24. Warszawska Opera Kameralna w Warszawie
25. Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy - Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego
26. Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina w Sannikach (współprowadzone z Samorządem Gminy Sanniki)
27. Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie (współprowadzone z Archidiecezją Warszawską)
28. Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej Elektrownia w Radomiu, w tym oddział:
 - a. Muzeum Kolekcja Sztuki Współczesnej w Radomiu
29. Mazowiecki Instytut Kultury w Warszawie
30. Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. T. Sygietyńskiego w Karolinie (współprowadzone z MKiDN)
31. Instytucja Filmowa Max-Film S.A. w Warszawie²⁴
 - a. Kino Wisła w Warszawie
 - b. Kino Atlantic w Warszawie
 - c. NoveKino Przedwiośnie w Płocku
 - d. NoveKino Siedlce.

²⁴ SWM jest założycielem spółki Instytucja Filmowa Max-Film S.A. w Warszawie, w strukturze której znajduje się 6 kin, w tym 4 w województwie mazowieckim. Pozostałe kina znajdują się w Puławach i Białej Podlaskiej (woj. lubelskie).

Załącznik 2 Wykaz projektów przeznaczonych do realizacji

Lp.	Nazwa projektu	Realizator
1	Zapisane w przedmiotach. Repozytorium Kurpiów i Ostrołęczan jako element zwiększenia dostępności dziedzictwa regionu	Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce
2	Rewaloryzacja zabudowań przy ul. Floriańskiej 23 w Gostyninie oddziału Muzeum Mazowieckiego w Płocku	Muzeum Mazowieckie w Płocku
3	Dostosowanie budynku przy ulicy Okulickiego 9 w Radomiu do działalności muzealnej	Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu
4	Budowa nowej siedziby Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu	Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu
5	Modernizacja wraz z przebudową budynku Sali Widowiskowej Państwowego Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Mazowsze” w Otrębusach	Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego
6	Rewitalizacja siedziby głównej Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie wraz z budową nowej wystawy stałej	Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie
7	Budowa Międzynarodowego Ośrodka Edukacji i Dziedzictwa Kulturowego w Opinogórze	Muzeum Romantyzmu w Opinogórze
8	Budowa Centralnego Magazynu zbiorów wraz z przestrzenią zwiększającą dostęp do kultury na terenie Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie	Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie
9	Rewaloryzacja budynku ekspozycyjnego Muzeum Szlachty Mazowieckiej na ulicy Warszawskiej 61 w Ciechanowie	Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie
10	Rewaloryzacja nieruchomości w miejscowości Nowe Wymyśle – oddział Muzeum Mazowieckiego w Płocku	Muzeum Mazowieckie w Płocku
11	Rewitalizacja zespołu pałacowego i założenia obronnego w Bieżuniu	Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu
12	Dostosowanie zabudowanych nieruchomości gruntowych przy ulicy Rynek 16 i Rwańska 1 w Radomiu do działalności muzealnej	Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu
13	Rozbudowa Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej "Elektrownia" w Radomiu	Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej ELEKTROWNIA w Radomiu
14	Przebudowa i rozbudowa infrastruktury techniczno-estradowej Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie	Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie
15	Budowa budynku oficyny dworskiej na terenie Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie, gm. Przesmyki	Muzeum Regionalne w Siedlcach

16	Odbudowa zabytkowego dworu w Nowych Iganiach z przeznaczeniem na organizację Muzeum Powstania Listopadowego	Muzeum Regionalne w Siedlcach
17	Budowa obiektów: budynku edukacyjno-warsztatowego oraz budynku wystawienniczego na terenie Muzeum Zbrojownia na Zamku w Liwie	Muzeum Zbrojownia na Zamku w Liwie
18	Modernizacja obiektu Bursy Państwowego Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego w Otrębusach	Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego
19	Modernizacja budynku magazynu - dostosowanie do przepisów ppoż. oraz poprawa warunków przechowywania zbiorów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego	Biblioteka Publiczna Miasta Stołecznego Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego
20	Adaptacja dwóch wolnostojących budynków przy ul. Solec 24 w Warszawie na potrzeby edukacyjno-kulturalne i administracyjne Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie	Muzeum Azji i Pacyfiku im. Andrzeja Wawrzyniaka w Warszawie
21	Budowa dwóch budynków administracyjno-muzealnych na terenie parku w Muzeum Witolda Gombrowicza we Wsoli	Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie
22	Modernizacja budynku Muzeum Więzienia Pawiak	Muzeum Niepodległości w Warszawie
23	Przebudowa elewacji i dachu budynku Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie	Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie
24	Rozbudowa i modernizacja teatru operowego Warszawskiej Opery Kameralnej przy Al. Solidarności 76b w Warszawie	Warszawska Opera Kameralna w Warszawie

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie wykazu projektów przekazanego przez Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie.